

Suplimentul DE CULTURĂ

ANUL XVI ▶ NR. 670 ▶ 11 – 17 IANUARIE 2020 ▶ REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI ZIARUL DE IAȘI

- **TEATRU** – Oltița Cîntec ♦ PAGINA 2
- **FILM** – Iulia Blaga ♦ PAGINA 3
- **OPINII** – Andrei Crăciun, Radu Cucuteanu, Radu Pavel Gheo, Florin Ghețau, Mădălina Cocea, Bobi (Fără Zahăr) ♦ PAGINILE 4, 5, 16
- **LITERATURĂ** – Eli Bădică ♦ PAGINILE 6-9
- **MUZICĂ** – Dumitru Ungureanu ♦ PAGINA 10
- **INTERNAȚIONAL** – Dragoș Cojocaru ♦ PAGINILE 11-15

Sub semnul imprevizibilului

OLTIȚA CÎNTEC

DATUL ÎN SPECTACOL

Un an complicat a fost 2019 în toate perimetrele socialului, iar teatrul nu putea fi nici el altfel, întrucât scena capătă, în orice comunitate națională, amprenta mediului pe care-l oglindește estetic. Imprevizibilitatea politicilor publice, frecvențele schimbări la nivelul

ministerelor, la cel al Culturii în principal, absența unor direcții ferme care să ghideze prin posibilitatea de anticipare activitatea instituțională sunt factorii ce-au făcut ca ultimele 12 luni teatrale să stea, ca întreaga Românie, sub semnul neașteptatului.

Dacă 2018 a fost Anul Centenarului Marii Uniri, cu o agendă impusă pe linia aniversării istorice, 2019 a fost borna care a marcat 30 de ani de la momentul 1989. Câteva spectacole au abordat documentar subiectul, nepropunându-și să facă lumină acolo unde încă istoricii mai au de cercetat, dar aducând subiectul, cu mijloacele specifice artei scenice, în atenția publică. *Jurnal de România* a fost realizat de Carmen Lidia Vidu la Teatrul German de Stat din Timișoara, valorificând estetic, într-un format scenic dominant multimedia, experiențele personale ale câtorva actrițe din diverse generații.

La Iași, la Teatrul Luceafărul, m-am implicat eu însămi într-un proiect documentar, *Istorie la persoana I* (selectat la Festivalul Internațional de Teatru Sibiu și Festivalul Național de Teatru) care include o secvență narativă despre modalitățile foarte diverse de receptare la nivel individual a ceea ce s-a petrecut în decembrie în urmă cu trei decenii.

La ARCUB București, dramaturga Saviana Stănescu, stabilită cu condeiul și bagajele peste ocean, în Lumea Nouă și Liberă, acum revenită într-un semestru sabatic în țara noastră, a pus la cale în forma unui spectacol-lectură *Proiectul Revoluția*. Strategia creativă a fost similară, subliniind, iată, o unică direcție de reprezentare teatrală a unui important eveniment din trecutul recent: actorii și-au documentat propriile amintiri filtrate dramaturgic într-un atelier teatral.

CULTURA ARE NEVOIE DE SPRIJIN FINANCIAR

Financiar, 2019 nu a arătat prea bine. Bugetul a fost comunicat cu

mare întârziere, la finalul lui aprilie, și a devenit operațional în prima decadă a lui mai. Anul financiar începe în ianuarie și se încheie în decembrie. Anul teatral începe în septembrie și se încheie în iulie. Ceea ce înseamnă practic că, din cele 10 luni ale stagiunii 2018-2019, ultimele patru și ceva (ianuarie, februarie, martie, aprilie și puțin din mai) instituțiile teatrale au lucrat în condiții de avarie, beneficiind, conform legislației, de o alocare echivalentă cu 1/12 din alocarea anului trecut.

Cum poți lucra dacă nu ai certitudinea bugetării? Nu poți.

Așa se explică de ce foarte multe manifestări, unele cu tradiție și continuitate, au sărit peste ediția lor 2019. Așa se explică de ce în țara noastră e inflație de evenimente în mai-iunie și octombrie-noiembrie, organizatorii, artiștii și criticii făcând un solicitant slalom într-un calendar unde, oricum ai proceda, nu poți evita suprapunerile.

La aglomerarea pomenită, cauzată în primul rând de dificultățile

de alocare bugetară, se adaugă chestiunile birocratice (la care voi reveni), cele care țin de vreme și de infrastructura de transport degradată și subdezvoltată. În cazul unor ninsori, de pildă, unica măsură a autorităților e închiderea drumurilor.

Imaginați-vă cum ar fi să ai un festival internațional la care să aștepti oaspeți din toată lumea, iar aeroporturile, șoselele și căile feroviare, atâtea câte și așa cum sunt, să se blocheze din motive de viscol, ninsori abundente ori inundații!

Birocrația, ziceam, e un alt element care face viața grea lucrătorilor din sfera artistică. Nu chestionează nimeni obligativitatea firească de-a justifica prin documente maniera în care banii publici sunt cheltuiți. Cultura are nevoie de sprijin financiar, iar în situația în care legea sponsorizării și a mecenatului sunt extrem de departe de-a fi atrăgătoare pentru oamenii de afaceri, obligația sprijinului bănesc revine cvasi-exclusiv autorităților. E indiscutabilă transparența utilizării acestor fonduri, numai că, din păcate, de la o nevoie reală la absurd nu e decât un pas, care a fost făcut apăsător în România.

CEA MAI MARE DURERE A LUI 2019

Hățiușul hârtiilor e atât de dens, încât adesea depășește investiția de timp și energie direcționate spre creație. Punând în balanță, birocrația ne consumă frecvent mai multe vreme și mai multă putere decât activitatea artistică. Ceea ce nu e nici normal, nici constructiv. Și, deși fiecare nouă administrație promite simplificarea formalităților, la bilanț constatăm

nu doar că nu s-a redus, dar că, în mod inexplicabil, s-a mai adăugat ceva. Birocrațizarea, acoperitul cu hârtii descurajează multe inițiative altfel necesare și laudabile.

Să pun pe tapet o altă suferință a autohtonului teatral: imposibilitatea predictibilității, a proiectării pe termen mediu măcar. Cum se stabilește abia de la un an la altul ce anume va fi prioritar și ce stipendii va primi cultura, operatorii nu au cum să gândească în perspectivă. Sunt forțați să lucreze „de azi pe mâine” și „vom vedea ce vom face”. Stilul acesta impus de guvernanți și de administrație nu îngăduie construcția durabilă, obligă mai degrabă la improvizarea din mers. Chiar când rezultatele sunt foarte bune, la ele se ajunge cu eforturi și stres uriașe, cu mobilizări de energie ce ar putea fi direcționate spre creație.

Cea mai mare durere a lui 2019 a fost reducerea în medie cu 30 la sută a bugetului de producție spectacole, atât pentru teatrele de stat, cât și pentru independenți, a căror principală resursă este AFCN (Administrația Fondului Cultural Național). Un procent substanțial, care a obligat foarte multă lume să-și diminueze activitatea artistică, o realitate ușor de citit din repertoriile curente ale sezonului.

Iar pe unii operatori independenți i-a scos pur și simplu din activitate. Și-au închis porțile Teatru/ Hala Fix Iași, Fabrica de pensule Cluj, Macaz București, acesta din urmă promițând că va reveni într-o nouă formulă. Să sperăm.

Ce pot să urez tuturor decât un an mai limpede și mai bogat? În idei și în sprijin bugetar pentru materializarea lor scenică. **SDC**

Un an amestecat

În 2019, francizele au continuat să umple vistieria Hollywoodului (aproape toate filmele din top tenul american și de peste tot în lume sunt francize), dar cineva ca Martin Scorsese a spus în sfârșit răspicat că filmele Marvel nu sunt cinema, ci un soi de parc de distracții.

IULIA BLAGA

FILM

Afirmația a stârnit valuri atât de înalte, încât Scorsese a revenit asupra ei într-un articol din „The New York Times”: <https://www.nytimes.com/2019/11/04/opinion/martin-scorsese-marvel.html>. Articolul merită citit. În sfârșit cineva cu autoritate în istoria cinemaului spune clar: „Din păcate, există acum două zone separate – divertismentul audiovizual global și cinemaul. Ele se suprapun din când în când, dar din ce în ce mai rar. Teamă mi-e că dominația financiară a primului va marginaliza și diminua tot mai mult existența celuiilalt”.

Nu doar în multiplexurile din România prioritate au francizele, iar cinematografele independente sunt mai rare ca niciodată, streamingul căpătând o tot mai mare autoritate. Ironia face că Netflix, una dintre rețelele de streaming principale, a produs cel mai recent film lui Scorsese, *The Irishman*, mostră de cinema pur-sânge și omagiu adus unei epoci revolute. Pentru că, mai spune Scorsese, în ultimii 20 de ani s-a întâmpnat cel mai rău lucru posibil (și s-a petrecut treptat): s-a „eliminat riscul”. „Multe filme de

azi sunt produse perfect manufacturate pentru consumul imediat. Multe sunt realizate de echipe de oameni talentați, dar le lipsește ceva esențial în cinema: viziunea unificatoare a unui singur artist”, mai spune cineastul.

Poate că vorbele lui Scorsese ar putea explica parțial succesul surprinzător la marele public și la o parte a criticii avut de *Joker* (de Todd Phillips), care la americani e pe locul 9 în box-office-ul anului trecut, iar la noi chiar pe locul 3. *Joker* poate da impresia de complexitate psihologică și intelectuală unui public educat cu francize și care n-a auzit de *Taxi Driver* (de Pildă). Dar poate că și gusturile criticii sunt pervertite (tot treptat) de această imensă mașinărie de făcut bani care e Hollywoodul. Când trebuie să vadă și să scrie ani la rând despre atâtea producții formate, n-ar fi de mirare să le înceapă și criticilor să le scârțâie softul, ca să zic așa.

VLOGGERI ȘI VLAGĂ

În România, filmele comerciale încep și ele să prindă tot mai mult zaț, dar calitatea lor artistică e încă dubioasă. Comedia sexy pentru adolescenți *Oh, Ramona!* (de Cristina Jacob) se află pe locul 11 în topul general din 2019 cu 5.094.311 RON încasări și 260.531 bilete vândute (potrivit Cinemația), în timp ce *5GANG: Un altfel de Crăciun*, debutul în cinema al vloggerului Matei Dima, lansat în 27 decembrie 2019, a săltat până pe locul 13 în topul general în

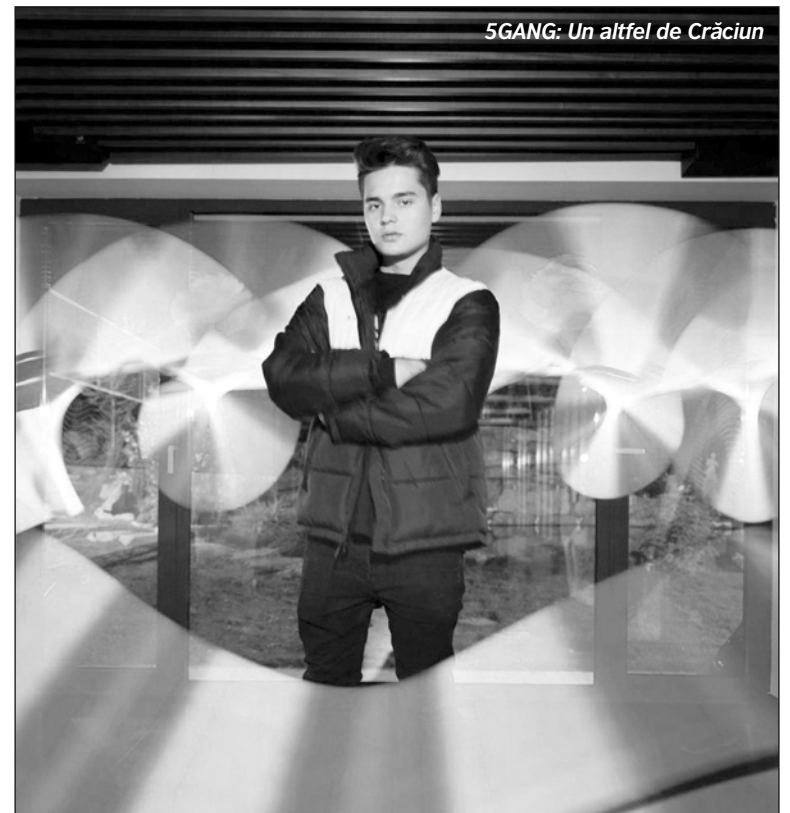
doar două săptămâni, cu 4.677.738 RON încasări și 247.617 bilete. Dacă *Oh, Ramona!* mângâia orizontul de așteptare al publicului hrănit cu filme în engleză, precum și piața din afară, *5GANG: Un altfel de Crăciun* exploatează popularitatea trupei autohtone de vloggeri 5GANG, dar e marketat ca film de familie, cu mesaje sociale pozitive. E de presupus că cei care merg să-l vadă sunt tot fanii 5GANG, nu familii întregi.

Foarte bine s-a clasat *Maria, Regina României*, care a făcut 150.033 spectatori în nouă săptămâni, clasându-se pe locul 25. Producția românească regizată de britanicul Alexis Sweet Cahill cu actori români și străini în distribuție e printre singurele încercări din ultimii ani (dacă nu prima) de a face un soi de cinema comercial de bun-simț și lipsit de accentele vulgare care pentru unii producători sunt obligatorii pentru succesul la public. Succesul lui *Maria, Regina României* se datorează însă în mare măsură curiozității și interesului spectatorilor față de subiect.

În replică, *La Gomera*, filmul intenționat mai comercial al lui Corneliu Porumboiu, dar primul cu care a fost în competiție la Cannes, a vândut în 2019 doar 30.351 bilete (e pe locul 101), iar *Monștri.*, debutul remarcabil al lui Marius Olteanu, a fost văzut de un număr infim de oameni, 6.774 (în ciuda ineditei campanii de promovare). Ca o comparație, cel mai bun film din 2018 (după părerea mea), *Burning* (de Lee Chang-dong), a rulat la noi în 2019 cu doar 1.335 de spectatori, deși a fost precedat de ecoul pozitiv avut cu un an în urmă la Festivalul de la Cannes.

În total 30 filme românești (inclusiv coproducții minoritar românești) au fost lansate în cinematografe în 2019, dintre care un număr substanțial au fost documentare.

Ce ar spune un Scorsese autohton despre situația în care, și

5GANG: Un altfel de Crăciun

la noi, multiplexurile resping orice film (nu doar românesc) care nu face profit în prima săptămână? Că vloggerii, bloggerii și prostul gust vor cuceri până la urmă cinemaul? Deja la avanpremierele pentru presă unii distribuitori nici nu mai invită critici, doar bloggeri și vloggeri cu audiență. Valorile tind azi să se amestece peste tot și toată lumea are impresia că se pricepe la orice, dar în România tabloul e mult mai provincial decât în alte părți.

Ar mai trebui spus că 2019 a marcat, prin singurul concurs de proiecte cinematografice organizat de Centrul Național al Cinematografiei (CNC), o reîntoarcere la anii '90, când proiecte îndoelnice semnate de scenariști și regizori îndoelnici au câștigat finanțare de la comisii formate la rândul lor din profesioniști îndoelnici. CNC continuă să încerce să împace pe toată lumea, în loc să promoveze doar valoarea.

2019 a fost un an bun pentru producțiile străine care s-au filmat în România, beneficiind de nou-lansatul program de *cash rebate*. Printre acestea s-au numărat *Violence of Action* de Tarik Saleh cu starurile Ben Foster și Chris Pine, *Voyagers* de Neil Burger, cu Colin Farrell și Lily-Rose Depp (ambele turnate cu sprijinul firmei românești Icon Films), precum și un episod din sezonul trei al serialului *Killing Eve*, filmat în România cu sprijinul firmei Alien Films Entertainment.

Demarat spre sfârșitul anului, programul de film din cadrul Europalia, organizat de Institutul

Cultural Român și curatoriat de Andrei Tănăsescu, propune publicului european o amplă retrospectivă a cinemaului românesc și un punct de vedere profesionist asupra situației prezente.

Pe lângă filmele lui Porumboiu și Olteanu pomenite mai sus, 2019 a fost anul imensului succes al scurtmetrajului *Cadoul de Crăciun*, de Bogdan Mureșanu, care după o impresionantă listă de premii și festivaluri a ajuns până pe lista scurtă de la Oscaruri, unde sperăm că va fi nominalizat (vom afla în 13 ianuarie). Mureșanu imaginează în *Cadoul de Crăciun* un moment din preajma lui decembrie 1989, când un copil îi scrie lui Moș Gerilă rugându-l pentru tata să-l omoare pe „Nea Nicu”.

Tot în 2019 a fost lansat noul documentar al lui Alexander Nanau *colectiv*, care vorbește despre corupția din sistemul de sănătate din România, expusă ca o rană supurantă după tragedia din clubul Colectiv. Filmul a avut premiera mondială în afara competiției la Veneția, fiind primul documentar românesc de lungmetraj selecționat la Veneția. Va ajunge pe ecranele din România în 2020, Nanau preferând să-l vândă și lanseze întâi în teritorii mult mai importante. Filmul a fost deja vândut în America de Nord, Franța și Marea Britanie. *La Gomera* a fost vândut după premiera avută în acest an la Cannes în aproximativ 30 de teritorii din întreaga lume, fiind cel mai mare succes de vânzări pentru Porumboiu până acum. **SDC**

The Irishman

Privind înapoi

ANDREI CRĂCIUN
CULEGĂTORUL DE HARFE

Omul are pe pământ de îndurat nu doar istoria celorlalți oameni, ci și istoria personală.

După o vârstă, anii devin și o contabilitate a celor care ne pleacă. Mereu sunt mai mulți cei care ne pleacă. Nu mi-a murit nimeni și nu mi-am pierdut iubirea.

Toate morțile din 2019 mi s-au reportat, ceea ce îl face un an bun. Iar dacă eu scriu acest text, iar dumneavoastră îl citiți înseamnă că am supraviețuit toți, ceea ce s-ar putea să nu fie tocmai puțin.

În 2019 am continuat seria cărților despre copilărie, am publicat *Și fericirea era obligatorie*

și *Nu mai suntem nemuritori*. Am continuat și să-mi antologhez publicistica și am ajuns deja la *Bariadele IV*. Am început cărți noi, care au altă muzică. Am scris prima mea piesă de teatru.

Mult mai mult, însă, am citit. Am descoperit (foarte târziu, să-mi fie rușine) doi scriitori extraordinari și îi las aici mărturie pentru alții care, de asemenea, n-au avut până acum noroc: Sei Shonagon, o scriitoare japoneză de acum o mie de ani, și poetul american Edgar Lee Masters. Pentru mine au fost lecturi decisive, lecturi de răscruce, au schimbat ceva în ordinea interioară a lucrurilor, nu mai sunt la vârsta

revoluțiilor, dar încă pot să duc o reformă radicală. Sei Shonagon și Edgar Lee Masters m-au reformat, atât cât mai puteam fi reformat.

În ciuda previziunilor, zierele tipărite au continuat să apară, iar eu să scriu în ele, ceea ce este, totuși, o bucătică de fericire. Sunt puține bucurii pe lume ca aceea de a nu părăsi o corabie care naufragiază. Să rămâi să mori cu prima (și ultima) ta meserie – e un destin romantic, îmi place.

Mi-am început (după zece ani de amânări) doctoratul. Am continuat și să umblu pământul și am văzut pentru prima dată Andaluzia, Gibraltarul, Danemarca, Norvegia, Marocul. Am revăzut Londra și Parisul, Dublinul și Barcelona și Coasta de Azur și Palestina și Israelul și chiar Belgia. Am ajuns până în Belfast și m-am recules la amintirea lui George Best. Am dus viața pe care mi-am dorit mereu să o duc. Am rămas nomad.

Am scris reportaje, am făcut interviuri și editoriale, specii tot mai vechi și ele. Am îmbătrânit și nu e cel mai rău lucru care mi se putea întâmpla. Am făcut lucrurile mai încet și mai rar, fără grabă și cu mai mult sens. Am adunat amintiri din care să trăiesc și mai departe.

Am văzut filme de cinema și mi-a rămas gândul la *It must be Heaven*, care tot o călătorie interioară trebuie că e.

Mi-am regăsit, într-o casă de la țară, după mai bine de douăzeci și cinci de ani, discurile de vinil din copilărie și mi-am reascultat maestrul: Bob Dylan și Leo Cohen și Freddie Mercury și Michael și domnul Bowie și Johnny Cash și Rolling Stones și Pink Floyd. Am constatat cu bucurie că și după un sfert de veac aceeași muzică mă poartă prin lume. M-am trezit conservator, fără să fiu în contra progresului.

Nu mai am de multă vreme nici o așteptare de la viitor. Nu am așteptări nici de la 2020, am o vârstă de mijloc, bună pentru melancolie, nostalgia mi se potrivește.

Visez – asta e altceva. Visez la Egipt și la Liban și la Japonia și să câștig la loterie, ceea ce n-aș putea spune că nu vă doresc de asemenea.

Să fim sănătoși, prieteni dragi, să supraviețuim, și poate chiar să trăim. Așa să ne ajute Dumnezeu, așa să ne ajutăm. **SDC**

A fost sau nu a fost Anul Cărții în România?

RADU CUCUTEANU

Anunțat cu pompă, Anul Cărții a trecut de parcă nici nu ar fi fost. Pentru că da, alături de alte titluri emfactice, 2019 l-a purtat și pe acesta. În afară de unele manifestări de nivelul unei școli gimnaziale, nu s-a petrecut mai nimic în România. Nimic relevant, în orice caz. Și tocmai prin nimicul asta devine relevant.

Știm că în România consumul cultural, în sens larg, este extrem de scăzut, iar *Barometrul de Consum Cultural 2018. Dinamica sectorului cultural în Anul Centenarului Marii Uniri* realizat de INFCFC vine să confirme în chip tragic. Românii au cheltuit anul trecut, în medie, 27 de euro de persoană pentru cultură, ceea ce înseamnă de cinci ori mai puțin decât media europeană. Trebuie precizat că, dintr-un motiv oarecare, în această sumă intră și plata abonamentelor TV sau Internet. Parcă și văd un vag zâmbet șugubăț pe buzele celui care a făcut această includere: „cultura se dobandește oricum, de la Dan Negru la Măruță, nu-i așa?”. Nu, nu e deloc așa. În schimb, mie mi se pare cutremurător faptul că 67% dintre români nu au văzut niciodată

o piesă de teatru. Niciodată.

Evident că nici la consumul de carte nu stăm mai bine. Da, este clar că se dezvoltă piața de carte din România, dar într-un ritm foarte lent, iar comparativ cu Uniunea Europeană mai că nu-mi vine să mai spun ceva. Totuși, să îndrăznim să ne înfruntăm imaginea din oglindă: piața de carte în România este estimată undeva la circa 60 de milioane de euro. Aici, să fim corecți, nu intră însă manualele școlare, anticariatele și xerocopiile. Să săvârșim comparația cu alte țări din UE:

- Bulgaria: 60 de milioane euro;
- Slovacia: 140 de milioane euro;
- Ungaria: 230 de milioane euro;
- Suedia: 450 de milioane euro;
- Polonia: 1, 2 miliarde euro;
- Italia: 2,5 miliarde euro;
- Franța: 4 miliarde euro;
- Marea Britanie: 4 miliarde euro;
- Germania: 9, 8 miliarde euro.

Evident, ce se întâmplă în statele mari, cele de la finalul clasamentului, ne depășește și nici nu ridicăm privirea atât de sus, să nu amestecăm. Pentru o perspectivă însă, amintesc faptul că editura franceză Gallimard are o cifră de afaceri de circa 250 de milioane de euro și publică aproximativ 1.500 de titluri noi pe an. Câte Românii în Gallimard...

Dacă întoarcem perspectiva, vedem că și în Franța, și în Italia,

există probleme și se închid librării (deja anul acesta s-a închis una dintre librăriile mele preferate din Roma, Feltrinelli, cea de lângă Piazza della Repubblica) – numai în capitala Italiei s-au închis peste 200 în ultimii zece ani.

Însă, înapoi în România, noi ne gândim mai degrabă că nu știm dacă mai avem de unde închide atâtea librării (glumesc, mai sunt, mai închidem, nu e nici o problemă). Cu bibliotecile știm

cum stăm, au fost închise vreo 700 în anii din urmă. Iar românii din păcate citesc (din ce în ce mai) puțin. Aici însă nu avem nici un studiu care să ne arate exact cât de puțin. Ce e drept, și mie mi-ar fi teamă să îl fac, suntem acum în poziția bolnavului care știe că ceva nu este bine, dar se teme mai tare de adevăr, așadar apelează la românescul *lasă că mai merge așa încă o bucată*.

Prin urmare, programul

„România citește” propunea o „lectură” (cum altfel?) continuă, care să ducă la „dublarea consumului de carte la nivel național” până în 2020. Aha. A funcționat.

Pururi tânăr, înfășurat în hârtoage, statul se golește de conținut și se umple de formalism.

Dincolo de sforăiala balivernelor citate, trebuie să avem în vedere un lucru simplu: campaniile de încurajare a lecturii se bazează aproape exclusiv pe autori români. Iar din totalul de 60 de milioane de euro, cât ar însuma piața de carte, cota lor să fie cât? Poate 10%? Și atunci cum le crești importanța pe piață? Din păcate, e mai simplu să trăim masochist într-o perpetuă retrospectivă, în care România este „cea mai”. Cea mai analfabetă (dar funcțional), cea mai urâtă, cea mai incultă. În țara cu învățământul „cel mai” precar (iată!), statul a făcut prea puține – spre deloc – pentru a încuraja cititul. Lipsa unor politici culturale s-a văzut și se vede cu ochiul liber. Mai degrabă editurile sunt cele care duc campanii de formare a tinerilor. Altfel, „România citește” sporadic, pe sponci, iar educația și formarea unui viitor par să fi ieșit din atribuțiile unui stat care stă.

Concluzia? Nu știm dacă a fost Anul Cărții în România, dar sperăm să începă. **SDC**

Un an printre ceilalți

2019 nu-i doar un an în bilanț. Sunt trei decenii. Presiunea simbolică a celor treizeci de ani de la Revoluția din Decembrie 1989 mă aruncă inevitabil cu gândul într-un arc istoric în care 2019 e doar un rezultat al lui 1989.

Până la urmă însă a fost un an relativ banal pentru România. Nu m-a impresionat, nu m-a surprins (decât pe alocuri), nu mi-a dat senzația unei cotituri radicale – a fost mai degrabă anul căldicel al schimbărilor care nu schimbă mai nimic. Poate mă înșel, dar, privind retrospectiv curgerea celor treizeci de ani de la căderea comunismului, cred că transformările produse în societatea românească – atâtea câte au fost – au fost mai degrabă efectul contaminărilor geopolitice, al modelelor, circumstanțelor, intereselor private și, nu o dată, al biologiei (mai mor unii, mai vin alții). Însă un proiect postcomunist

coerent, o direcție de evoluție a țării, n-am avut și nici nu pare probabil să avem. Din 1989 în 2019 am mers după cum ne-a împins valul, iar când nu ne-a împins, am stat. Schimbările au venit peste noi cum au venit, în decursul timpului, radioul, șoseaua asfaltată, toaleta cu apă curentă și gândacii de Colorado – iar noi le-am dus bucuroși pe toate când s-a putut. (Cu toaletele cu apă curentă e mai greu.)

Anul trecut n-a fost cu nimic diferit și prin nimic semnificativ. Sună paradoxal, de vreme ce în România politică s-au petrecut schimbări importante: atotputernicul președinte al Partidului Social-Democrat, conducătorul *de facto* al României, a fost condamnat la închisoare cu executare, PSD a pierdut guvernarea în favoarea liberalilor, iar președintele Klaus Iohannis a fost reales în funcție cu o majoritate zdrobitoare. Atâta doar că am avut senzația că revăd o

piesă jucată cel puțin încă o dată pe o scenă politică ternă. Nici social-democrații nu păreau să jelească prea tare pierderea președintelui lor teleormănean. Iar venirea la guvernare a Partidului Național-Liberal a scos iarăși în prim-plan figuri și discursuri lemnoase, de gardă veche și ineficientă. În plus, unora le-a reamintit că nu demult actuala putere liberală pășea braț la braț cu adversarii lor crânceni de azi în Uniunea Social-Liberală, unde apărea prin fundal și domnul Iohannis. Măști vechi, piesă veche. Faptul că Liviu Dragnea a pierdut puterea (și, totodată, și-a pierdut libertatea) mi se pare doar un semn că lecția Ceaușescu a fost bine învățată: nimeni nu-și mai dorește un autocrat. După treizeci de ani, România politică se mulțumește cu oligarhia. Asta e tot, restul sunt jocuri de putere.

Anul românesc 2019 e definit mai bine de alte evenimente, nu

RADU PAVEL GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI

neapărat mărunte, care ilustrează starea națiunii. Cum ar fi, de exemplu, faptul că membrii locali ai unei rețele de trafic cu minori din Țândărei, faimoasă în întreaga Europă prin anvergura operațiunilor, tocmai au fost achitați de justiția românească. Sentința e definitivă. Complicii lor prinși și judecați în Marea Britanie au fost mai ghinionişti: englezii i-au condamnat la mulți ani de închisoare.

Pentru unii România e, iată, o țară bună. În aceeași ordine de idei, tot anul ăsta, prin toamnă, fiul răsfățat al unui fost fotbalist român, azi președintele LFP, a omorât la volan un alt șofer. Băut, drogat, cu un bolid de sute de mii de euro, fiul a fost scos rapid din țară și tratat la un spital din străinătate. Apoi, prin decembrie, un

fost ministru a intrat cu mașina pe contrasens și a omorât doi oameni. Prozatorul și jurnalistul Cristian Tudor Popescu afirma că ambii șoferi de protipendadă vor scăpa fără nici o zi de închisoare – ceea ce ar fi în logica locală, dar cazurile merită reținute: reflectă realitatea românească mai bine decât orice rocade politice. Așa cum o reflectă și mediatizatele crime din Caracal, care au arătat încă o dată cât de zdrențuit și neputincios e sistemul de protecție a cetățeanului. Noi suntem români, adică pe cont propriu.

Altfel, din anul internațional 2019 mi-au rămas în minte incendiul de la catedrala Notre-Dame și cruciada pentru salvarea climei planetare declanșată de adolescenta Greta Thunberg, om vedea cu ce efecte. Și, într-o notă mai personală, anul 2019 a început prost pentru literatura română: în ianuarie a murit poetul Emil Brumar. Sper ca 2020 să fie mai milostiv.

P.S.: Cică 2019 a fost la noi Anul Cărții. Nu s-a precizat totuși care carte. Eu pariez pe dame și valeți. **SDC**

Anul vestelor galbene

FLORIN GHEȚU

VAGONUL CU VORBE

2019 a fost fără îndoială anul PNL. Liberalii au câștigat tot ce se putea câștiga. Au plecat cu 18 la sută în sondaje de Bobotează și au făcut Crăciunul la 45 la sută. În luna mai, PNL a ieșit pe primul loc la europarlamentare, când puțin admiteau o victorie fie și cu un punct în fața PSD-ului lui Liviu Dragnea, iar la prezidențiale Klaus Iohannis a defilat fără emoții.

Implicarea președintelui Iohannis în deciziile PNL s-a dovedit hotărâtoare. Șeful statului a acționat gradual, dozându-și se pare energia, după ce primii săi ani de mandat au fost mai degrabă neconvincători. A ieșit la mitinguri alături de peneliști,

s-a dus în teritoriu, a ridicat punct cu punct scorul liberalilor.

Mai toată lumea din partid știa de relația rece dintre Ludovic Orban și șeful statului, însă în cele două campanii tandemul a funcționat perfect, fără nici o sincopă. Inclusiv episodul moțiunii de cenzură a avut în spate o strategie evidentă, semnalele dinspre Cotroceni cântărind enorm în reușita demersului.

Evident că bună parte din succesul PNL i se datorează și lui Ludovic Orban. Șică-Mandolină, după cum l-au caracterizat unii la un moment dat, și-a interpretat abil partitura. A ridicat la final sala în picioare, iar în momentul de față cota sa de încredere a crescut spectaculos. Orban are meritul de a fi ținut partidul unit, chiar dacă în primele luni din 2019 puțini aveau să prevadă victoriile din mai și noiembrie. N-au fost multe dezertări din PNL în mandatul său, iar meritul lui Orban e că a reușit să unească taberele din partid.

A mai fost un moment în viața PNL care a schimbat traseul partidului, respectiv venirea lui Rareș Bogdan. În campania de la europene, Rareș a fost vedeta, dar, mai

important, a reușit să le insuflă membrilor de partid speranța că balaurul roșu poate fi răpus. Între timp, Rareș Bogdan a căzut într-un con de umbră, Ludovic Orban redevenind omul-orchestră, într-o formațiune complicată și cu orgolii cât încap.

Întrebarea este ce va face PNL cu acest capital uriaș de încredere. Două sondaje de opinie dau partidului 45 la sută. Până în noiembrie, când sunt alegerile la termen, măcar un sfert din acest capital se va risipi, iar PNL se găsește la acest început de an în fața unei decizii cruciale: forțează anticipat sau își duce crucea cu riscul scăderii semnificative în sondaje?

Nu se știe exact ce vrea Ludovic Orban, dar, cu experiența sa politică și la îndemnul repetat ale Cotroceniului, e clar că subiectul e discutat în reuniunile formale și informale ale partidului. Decizia va trebui să vină rapid, pentru că timpul presează și n-o poți bolmoji cu săptămânile.

În zona stângii e liniște. PSD pregătește un congres, iar Marcel Ciolacu are mari șanse să fie ales președinte plin al unei formațiuni

care nu-și revine încă din loviturile năucitoare încasate în ultimele 12 luni.

PSD a pus victoria pe tavă opoziției, lupta continuă pentru salvarea lui Dragnea de Justiție oferind muniție zi de zi adversarilor. N-aș vrea să-mi imaginez cum ar fi arătat România pe finalul anului 2019 în cazul în care PSD ar fi câștigat alegerile europene, iar Dragnea n-ar fi fost condamnat. Aproape sigur, Liviu Dragnea ar fi candidat la Cotroceni, iar tensiunea din toamnă ar fi atins cote greu de suportat.

Pentru PSD, timpul nu mai are răbdare, pentru că vin localele și parlamentarele. Baza PSD e încă debusolată, iar primarii se întrebă dacă nu cumva ar fi mai convenabil să sară pârleazul. Șansa PSD o reprezintă alegerile într-un singur tur la primării, altfel social-democrații nu vor lua mai mult de 20 la sută din mandate. Iar fără primari, adio scor mulțumitor la meciurile politice care urmează. PSD va ține cu dinții de alegerile într-un tur, fiind posibil

să accepte la schimb cedarea în fața PNL pe tema anticipatelor.

La USR-PLUS jalea e mare. Alianța a început neașteptat de bine anul 2019, a scos 22 la sută la europene, apoi s-a stins inexplicabil. Decizia cu intrarea lui Dan Barna în competiția pentru Cotroceni a fost una greșită, strategii alianței neținând cont că o treime din votanții celor două partide îl vor prefera din prima pe Iohannis. Taman în campania din toamnă a venit și povestea cu moțiunea de cenzură, iar USR iar a dat-o în bară, preferând să rămână pe margine, în loc să ceară spre exemplu portofoliul Justiției, iar mai apoi să forțeze anticipat prin demisia în bloc a reprezentanților săi din guvern.

USR-PLUS a cam rămas fără obiectul muncii. Sperietoarea PSD a dispărut, iar liderii USR și PLUS n-au în prezent nici o temă pe care s-o livreze publicului.

2019 s-a dus, începe un nou an cu turbulențe politice. Sunt posibile răsturnări și alianțe surpriză. **SDC**

” Orban are meritul de a fi ținut partidul unit, chiar dacă în primele luni din 2019 puțini aveau să prevadă victoriile din mai și noiembrie. “

Playlist cu cele mai bune ficțiuni și non-ficțiuni ale lui 2019

A sosit și momentul retrospectivelor – clipă care, vă mărturisesc, nu îmi e deloc simpatică. Și asta pentru că a rezuma un an editorial cu tot ce a avut el mai bun nu e o misiune chiar facilă, *au contraire*. Mai ales când avem în vedere mii de cărți. Sau când ar putea fi discutate și câteva proiecte românești fără precedent (cum este primul muzeu digital al romanului românesc de secol XIX, realizat de revista „Transilvania” și muzeul ASTRA din Sibiu), inițiative laudabile (Short Fest, de exemplu, un festival de proză scurtă inițiat de librăriile Cărturești și de revista „locan”, care a avut prima ediție concomitent în cinci orașe din România și Republica Moldova) ori festivaluri cu o continuitate admirabilă (îmi vin în minte FILIT, FILTM, Poezia e la Bistrița etc.).

Ideal ar fi, desigur, să strângem într-un asemenea material și ce a avut mai rău un astfel de an – nu numai cărțile-maculatură apărute, ci și premiile compromise, pierderile cele mai însemnate (cum ar fi faptul că anul trecut a început cu pierderea unuia dintre cei mai importanți poeți români, Emil Brumaru), evenimentele slabe, problemele spinoase ale breslei etc.; pe scurt, *all those epic fails* – nu mă pot abține să amintesc faptul că 2019 a fost doar pe hârtie Anul Cărții în România, de pildă. Dar cel mai probabil ar ieși un articol-mamut. Așa că mă voi limita doar la titluri. Cele mai bune dintre ele. Din capul locului, mă simt dator să precizez, ca în fiecare an, că orice selecție este, firește, subiectivă. Nu se poate altfel.

ELIBĂDICĂ

Proză

Suntem într-un moment foarte bun pentru literatura română contemporană. Tot mai multe edituri au deschis larg ușa pentru scriitorii români, au creat colecții coerente pentru proza lor, iar cititorii par să fie din ce în ce mai receptivi la ceea ce se scrie și se publică în spațiul nostru (sigur, există încă reticență, să nu ne îmbătăm cu apă rece). Iar proza scurtă (în privința căreia se emiteau, până de curând, cele mai

multe lamentații – în principiu, legate de cât de necitită/ nevăndută e) capătă un teren de joacă din ce în ce mai mare, ceea ce e cum nu se poate mai îmbucurător.

Așadar, la capitolul proză autohtonă, 2019 a însemnat o revenire în forță a unor scriitori români deja consacrați, autori pe care-i urmăresc și citesc de foarte mulți ani și care sunt (foarte) cunoscuți publicului. Astfel, orice retrospectivă e musai să înceapă cu *Melancolia* lui Mircea Cărtărescu (proză scurtă, Humanitas) și să continue, din punctul meu de vedere, cu (cel puțin) trei volume apărute în colecția Fiction

LTD a editurii Polirom – *București, marea speranță* (proză scurtă) de Cristian Teodorescu, *Părul contează enorm* (proză scurtă) de Dan Lungu și *Ultima cruciadă* (roman) de Simona Antonescu –, trei publicate în colecția Ego.Proză, coordonată de Lucian Dan Teodorovici tot la editura Polirom – *Frica de umbra mea* (roman) de Cezar Paul-Bădescu, *Vânători-culegători* (roman, o revenire pe care o aștept de ceva vreme) de Maria Manolescu și *Contaminare* (roman) de Mihai Radu – și cu încă trei de la editura Humanitas – *Cartea Reghinei* (roman) de Ioana Nicolaie, *Omul care*

mută norii. Șapte întâmplări (proză scurtă) de Radu Paraschivescu și, din colecția 821.135.1, *Scriitori români contemporani*, coordonată de Andreea Răsuceanu la Humanitas, și *Se auzeau greierii* (roman) de Corina Sabău. Iar debutul-vedetă în proză de anul trecut este *Părinți* de Diana Bădica – colecția Ego.Proză, coordonată de Lucian Dan Teodorovici, Polirom.

O mențiune specială o merită colecția Biografii romanțate, coordonată de Adrian Botez la editura Polirom (care, deși grafic poate induce publicul în eroare, e totuși un proiect cu miez, care vine în sprijinul cititorilor), ce are

deja o serie de patru romane: *Brâncuși sau cum a învățat țestoasa să zboare* de Moni Stănilă, *Caragiale. Scrisoarea pierdută* (fără discuție, cel mai bun din colecție) de Bogdan-Alexandru Stănescu, *Enescu. Caiete de repetiții* de Dan Coman și *Maria Tănase. O fântână pe un drum secetos* de Simona Antonescu. De asemenea, e important să semnalez (chiar dacă nu toate textele selectate sunt relevante pentru subiect) și apariția unei antologii cu o tematică inedită: *In the mood for love. Antologia prozei erotice feminine din România*, selecție de Marius Conkan, Editura Paralela 45.

În ceea ce privește proza destinată celor mici, o ducem din ce în ce mai bine în ultima vreme, sunt tot mai multe proiecte editoriale originale locale, tot mai mulți autori români se „reprofilază”, îndrăznesc să încerce să scrie și pentru copii și tineri (unii reușesc să o facă excelent), se publică continuu, iar acesta mi se pare un semn de bun augur. Sper ca, în curând, să se maturizeze puțin mai mult zona și să fie luată în serios și această literatură în plan „oficial” – mă refer la faptul că lipsesc cu desăvârșire critica de întâmpinare pe această „felie”, recunoașterea de un soi sau altul (cum ar fi premiile), evenimentele de tipul festivalurilor (cu două-trei excepții, cum ar fi Festivalul Internațional de Literatură și Traducere de la Iași, care a integrat de doi ani și literatura pentru copii în programul său, sau Festivalul de lectură pentru copii Narativ al Asociației Curtea Veche) etc. Iar generațiile viitoare de cititori nu pot fi crescute altfel, de aceea e imperativ să existe niște direcții coerente și în acest sens.

Închei mica paranteză. Din ceea ce am apucat să citesc până acum (mai puțin, din păcate, comparativ cu alți ani), mi se par importante continuarea seriei inițiate de Laura Câlțea, Istoria povestită copiilor, cu volumele *Regina Maria și Marea Unire* și *Mihai I, regele-copil și pecețile de mărgean* de Simona Antonescu, ilustrații de Alexia Udriște (Editura Nemi), debutul seriei Andilandi (*Călătoria lui Vlad pe Celălalt Tărâm și Aventura gemenilor Andrei și Lucia dincolo de Poiana Vie*) de Sinziana Popescu (tot la Nemi), *1001 de nopți. Basme arabe istorisite* (vol. I) de Eusebiu Camilar, ilustrații de Ana Alfianu (colecția Humanitas Junior, Editura Humanitas) și

apariția splendidului volum *Puiul de balaur, puiul de zmeu și puiul de om* de Florin Lăzărescu, ilustrații de Raluca Burcă (colecția Codobelc, Editura Cartier).

Sigur că la capitoul de traduceri din proza străină lucrurile stau admirabil, piața editorială de la noi e din ce în ce mai sincronizată cu noutățile care apar peste hotare (în special din zona literaturii anglo-saxone, așa cum se întâmplă în toată lumea, dar ar fi minunat dacă editorii români s-ar concentra și pe literaturile învecinate, de pildă). De aceea devine extrem de dificil să cuprinzi tot ceea ce a fost publicat într-un an, sunt sute, mii de cărți. Totuși, dintre toate, îndrăznesc să decupez puțin.

Astfel, cele mai însemnate traduceri ale anului mi s-au părut *Ce simți în jurul gâtului* (proză scurtă) de Chimamanda Ngozi Adichie, *Fiul lui Iisus* (proză scurtă) de Denis Johnson, *Viață sălbatică* (roman) de Richard Ford, *Dacă strada Beale ar putea vorbi* (roman) de James Baldwin – primele trei traduse de Anca Dumitrescu și Elena Marcu și apărute în colecția CTRL+F, coordonată de John Freeman, iar cea de-a patra tradusă doar de Elena Marcu, toate publicate la Black Button Books; ultimele trei sunt niște recuperări extraordinare –, *Inima cedează ultima* (roman) de Margaret Atwood, *Cântecul lui Solomon* (roman) de Toni Morrison și *Sistemul periodic* (roman) de Primo Levi – primele două traduse de Irina Negrea, a treia de Vlad Russo, prima apărută în seria de autor Margaret Atwood, celelalte două în colecția Cărți cult, Editura Art –, *Pachinko* (roman) de Min Jin Lee – traducere de Cristina Nan, colecția Babel, coordonată de Dana Ionescu, Nemira –, *Mori, iubitele!* (roman) de Ariana Harwicz –

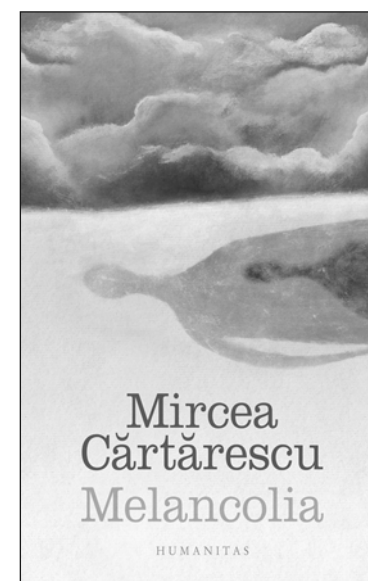

traducere de Liliana Pleșa Iacob, colecția Endorfiction, coordonată de Alexandra Rusu, Editura Velant –, *Poartă-ți plugul peste oasele morților* (roman) de Olga Tokarczuk și *Mașinării ca mine* (roman) de Ian McEwan – prima tradusă de Cristina Godun, a doua de Dan Croitoru, amândouă din colecția Biblioteca Polirom, seria Actual, coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu, Polirom –, *Sonnicika. Înurmântare veselă. Minciunile femeilor* de Ludmila Ulițkaia și *Vizuina. Proză postumă* de Franz Kafka – prima tradusă de Gabriela Russo, a doua de Mircea Ivănescu, într-o ediție îngrijită de Roxana Albu, prima din colecția Raftul Denisei, coordonată de Denisa Comănescu, a doua apărută în seria de autor Franz Kafka, amândouă la editura Humanitas Fiction. Totodată, recomand și *Necunoscuta din Berlinul de Est* de Immanuel Mifsud – tradusă de Ioana Văcărescu, colecția Babel, coordonată de Dana Ionescu, Nemira –, *Grădinarul din Ocaevok* de Andrei Kurkov – traducere de Antoaneta Olteanu, colecția Ficțiune fără frontiere, Editura Paralela 45 – și *Acolo*

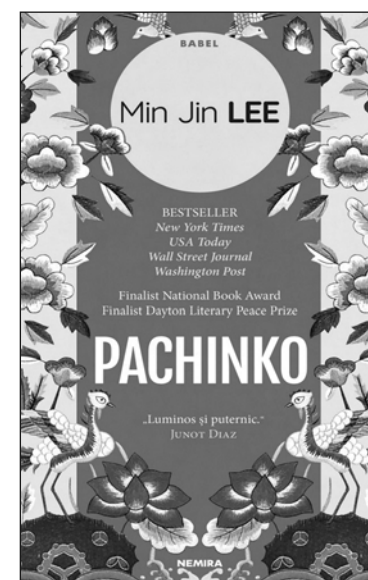
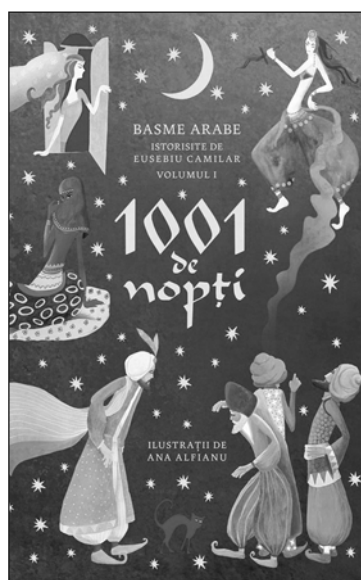
unde cântă racii de Delia Owens – traducere de Bogdan Perdivară, colecția Literary Fiction, coordonată de Magdalena Mărculescu, Editura Pandora M –, autori mai puțin cunoscuți poate, dar cu formule literare și povești atât de atipice, încât merită atenția voastră. De asemenea, semnalez și (doar) trei reeditări cruciale: seria *Dune* de Frank Herbert (superbissim grafic) – tradus de Ion Doru Brana, colecția Armada Clasic, imprintul Armada al Editurii Nemira, coordonată de Marian Coman –, *Proiectul Lazarus* de Alexander Hemon (un scriitor absolut minunat) – traducere de Dan Sociu, Black Button Books – și, grație Nobelului, *Frica portarului înaintea loviturii de la 11 metri* de Peter Handke – traducere de Corina Jiva, prefață de Victor Scoradeț, Editura Art.

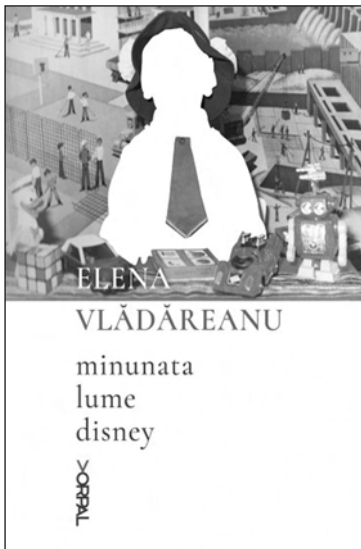
În fuga tastaturii, semnalez și cinci traduceri fermecătoare din proza străină pentru copii și tineri: *Vestita invazie a urșilor în Sicilia* de Dino Buzzati, cu ilustrațiile autorului – traducere de Corina Anton, colecția Polirom Junior, coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu, Polirom –,

Alisa în Țara Oglinzii repovestire și ilustrații de Tony Ross, după cartea lui Lewis Carroll – tradusă de Florin Bican, colecția Funny Green, Editura Arthur –, *Întoarcerea Fermecătoarei* (seria *Tărâmul poveștilor*, partea a II-a) de Chris Colfer – traducere de Mihaela Doagă, Editura Nemi –, *Băiatul din bulă* de Stewart Foster – traducere de Adrian Deliu, colecția Premium Junior, Editura Gama – și *Păpușa de cârpă* de Michael Ende, ilustrații de Roswitha Quadflieg – tradusă de Gabriel H. Decuble, Editura Vlad și cartea cu Genius. Reeditația cea mai valoroasă cred că este *Povești corecte politic de adormit copiii* de James Finn Garner – traducere de Felicia Mardale, colecția Humanitas Junior, Editura Humanitas. Iar o carte de colecție pentru orice cititor împătimit este romanul grafic *...Să ucizi o pasăre cântătoare*, de Harper Lee, ediție adaptată și ilustrată de Fred Fordham – traducere de Tatiana Malița, colecția Polirom Junior, coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu, Polirom.

Continuare în pagina 8

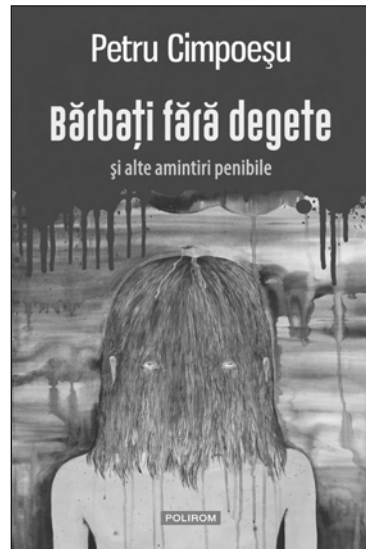

Continuare din pagina 7

Poezie

Din orice unghi ai privi, poezia română contemporană a fost anul acesta sub semnul femininului – în sensul că cele mai bune volume au fost semnate de poete aflate fie la debut, fie deja cu câteva volume la activ. Și parcă s-a publicat mai mult decât în anii precedenți.

Debuturile excepționale sunt, în opinia mea, **Industria liniștii adulților** de Anastasia Gavrilovici și **Scrum** de Veronica Ștefăneț – amândouă apărute în colecția Opera Prima a Casei de editură Max Blecher. Revenirile excelente sunt **Minunata lume Disney** de Elena Vlădăreanu și **Berlin** de Krista Szöcs – amândouă din colecția Vorpal, coordonată de Svetlana Cârstean, Nemira –, **Pulsul nu poate fi minimalist** de Mariana Codruț – Editura Paralela 45 –, **Psalmi** de Radu Vancu, **Thanato Hotel** de Livia Ștefan și **Soft guerrilla** de Teodora Coman – toate publicate în colecția Plantații, Casa de editură Max Blecher –, **Bazarul cu legătoarei** de Doina Ioanid – Casa de pariuri literare –, **Uau** de Dan

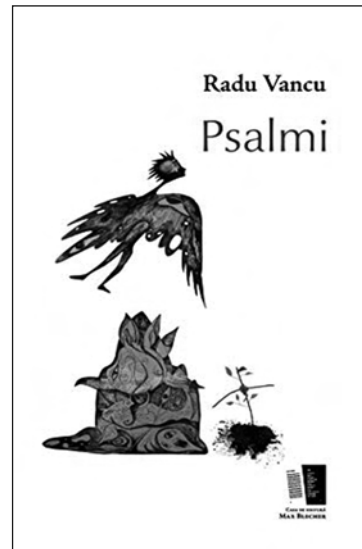
Sociu – ilustrații de Ioana Drogeanu, Polirom –, **Delacroix este tabu. Amendamentele lirice** de Medea Iancu – Editura frACTalia.

Cel mai așteptat **comeback**

poetic al anului a fost cu siguranță cel al lui Florin Iaru, după o pauză de 30 de ani – volumul se numește **Jos realitatea!** și a apărut în colecția Biblioteca Românească a editurii Paralela 45. Cea mai însemnată reeditare cred că este volumul de debut al lui Florin Partene, **Reverența** – ediția a III-a, revăzută, colecția Poezia deceniului I, Tracus Arte. Iar cea mai faină antologie este, de departe, **Un secol de poezie română scrisă de femei**, vol. I (1990-2019), editată de Alina Purcaru și Paula Erișanu, Editura Cartier. Deloc de neglijat (ba dimpotrivă!) este și antologia **Unsprezece tineri poeți din Chișinău**, în selecția lui Dumitru Crudu, publicată la Casa de pariuri literare.

Dintre traduceri, notez cinci care nu ar trebui să lipsească din nici o bibliotecă personală: **Opera poetică (II)** de Paul Celan – traducere de George State, postfață de Andrei Corbea, colecția Biblioteca Polirom, Polirom –, **Poeme alese** de Anne Sexton – traducere de Diana Geacăr și Cătălina Matei, Editura Tracus Arte –, **Tot**

ce poți cuprinde cu vederea. Antologia poeziei ruse contemporane, selecție, traducere și note de Veronica Ștefăneț și Victor Țvetov, prefață de Alexandru Vakulovski, Editura Paralela 45 –, **Flacăra** de Leonard Cohen, ediție de Robert Faggen și Alexandra Pleshoyano, prefață de Adam Cohen, traducere de Florin Bican, colecția Biblioteca Polirom, Polirom – și un volum al unui autor care-mi place mult, dar e (aproape) necunoscut la noi: **Înainte să inventez căderea** de Gheorghe Gospodinov – traducere de Claudiu Komartin și Lora Nenkovska, colecția Hors collection, Casa de editură Max Blecher.

Non-ficțiune

Exact ca în cazul traducerilor din literatura străină ori a literaturii pentru copii autohtone, și piața de non-ficțiune locală s-a dezvoltat enorm în ultimii trei-patru ani. Și nevoia de astfel de cărți se simte din ce în ce mai puternic. Dar întotdeauna e loc de mai bine, vorba aceea.

Pentru că ițele sunt foarte complicate în ceea ce privește non-ficțiunea (avem extrem de multe domenii, subcategorii etc.), iar spațiul meu limitat, o voi împărți doar în două categorii: cea română și cea străină.

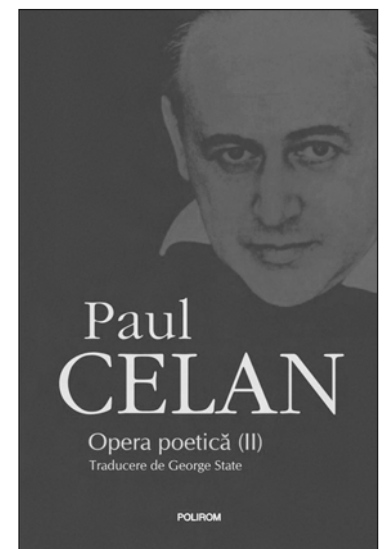

Cred că volumul-vedetă românească al anului este **Arheologia iubirii. De la Neanderthal la Taj Mahal** de Cătălin Pavel, apărut la Humanitas – fără precedent în spațiul nostru, o carte de popularizare a arheologiei, scrisă impecabil din toate punctele de vedere. 2019 nu ar arăta la fel fără **Despre creierul femeii și alți demoni. Antologia textelor publicistice** de Sofia Nădejde – ediție îngrijită de Maria Cernat și Adina Mocanu, colecția Sinteze, Editura Paralela 45 –, **Bărbați fără degete și alte amintiri penibile** de Petru Cimpoeșu – Polirom –, **În căutarea corpului regăsit. O ego-analiză a spitalului** de Vintilă Mihăilescu – colecția Plural M, Polirom –, **Dicționar de locuri literare bucureștene** de Andreea Răsuceanu și Corina Ciocârlie – Humanitas – și **Copilăria. Reconstituiri literare după 1989**, de Ștefania Mihalache – colecția Sinteze, Editura Paralela 45. Proiectele editoriale inedite mi s-au părut a fi fost volumele colective **Dragă Virginia. Scrisori din țara mea** – Black Button Books – și **Zoe, fii bărbat!** **Coduri de gen în cultura României contemporane**, volum coordonat de Mihaela Ursa și îngrijit de Adrian Tătăran și Alexandra Turcu – colecția Sinteze, Editura Paralela 45.

Dintre traduceri, păstrez și trec în revistă următoarele titluri: **Dragă Ijewele: un manifest feminist în cincisprezece sugestii** de Chimamanda Ngozi Adichie – traducere de Aurelia Ulici, Black Button Books –, **Animalul povestitor. Cum ne fac poveștile oameni** de Jonathan Gottschall – tradusă de Smaranda Nistor, colecția Versant, coordonată de Doru Someșan, Editura Vellant –, **Învățare** de Tara Westover – traducere de Paul Slayer Grigoriu, colecția Narrator, Editura Publica –, **Sfârșitul bibliotecii mele** de Alberto Manguel – traducere de Bogdan

Alexandru Stănescu, Nemira –, **Legături pierdute. Cauze reale ale depresiei și soluții surprinzătoare** de Johann Hari – traducere de Oana-Marina Badea, colecția Psihologie pentru toți, Editura Trei –,

Ca un hoț ziua în amiaza mare. Puterea în epoca postumanității de Slavoj Žižek – traducere de Ciprian Șiuștea, colecția Cartier istoric, Editura Cartier –, **Visele insomniacului** de Vladimir Nabokov, antologate, editate și comentate de Ghennadi Barabtarlo – traducere de Veronica D. Niculescu, colecția Biblioteca Polirom, seria de autor Vladimir Nabokov, Polirom.

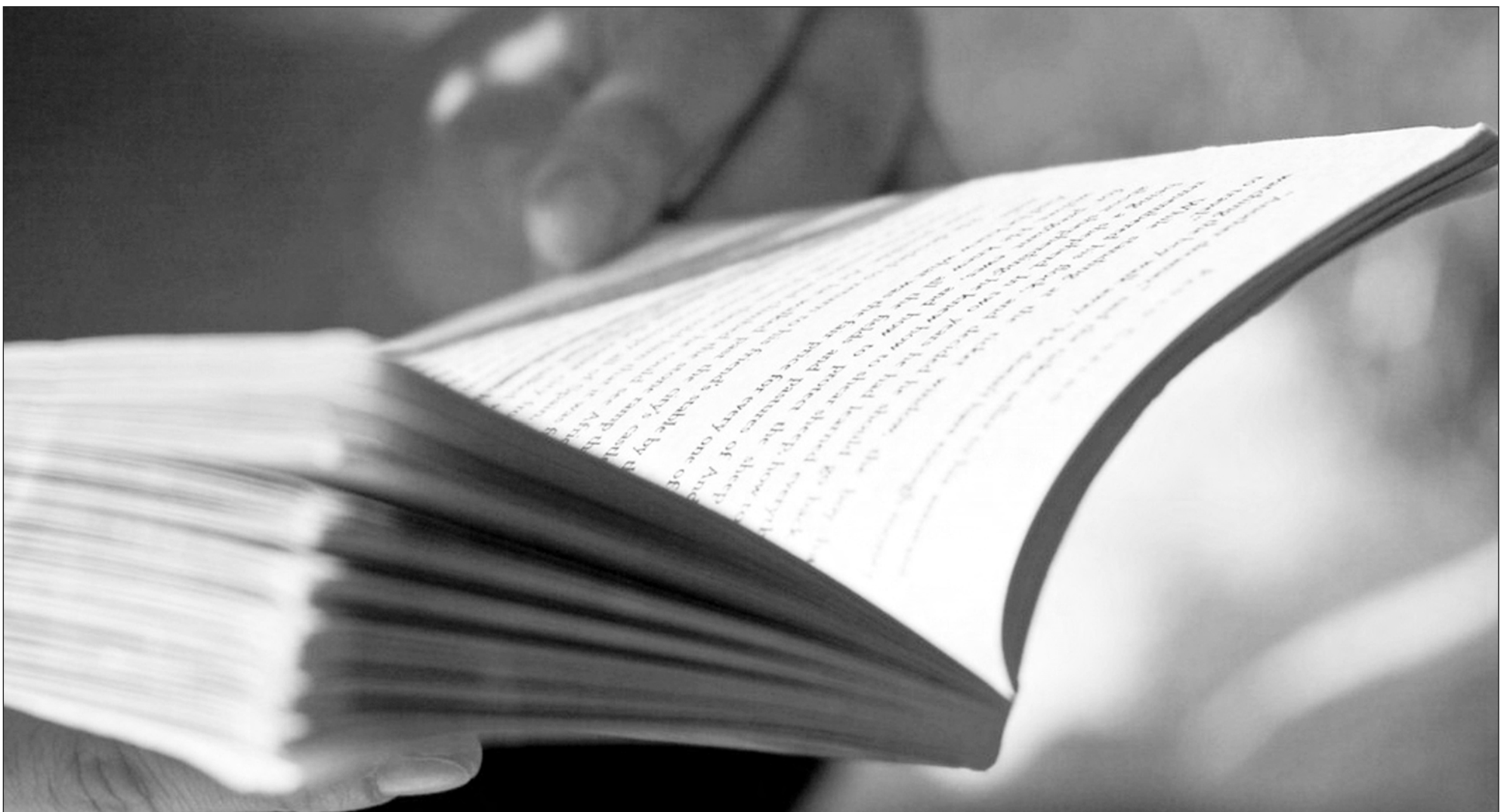
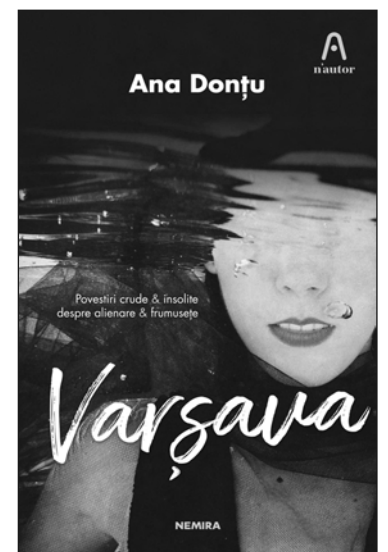
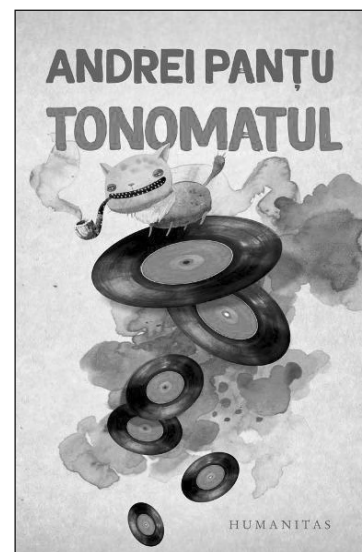
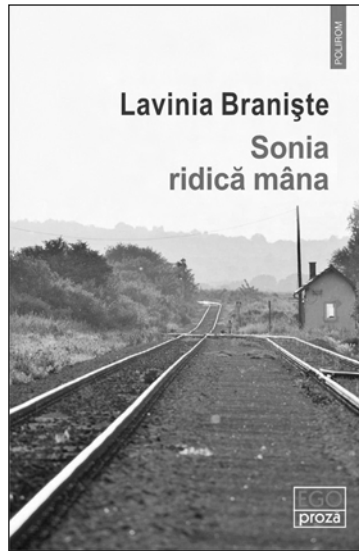

În loc de final

Firește că anul a început din nou pentru mine cu o listă (consistentă!) de lecturi, volume restante de anul trecut – mai ales că enorm de multe cărți sunt publicate pe ultima sută de metri, în noiembrie, odată cu târgul de carte Gaudeamus. Vi le împărtășesc pe primele cinci, poate vă inspiră: **Sonia ridică mâna** de Lavinia Braniște (roman, Polirom), **Tonomatul** de Andrei Panțu (proză scurtă, debut, Humanitas), **Trei femei** de Lisa Taddeo (non-ficțiune, Editura Litera), **Foame. Memoriile corpului (meu)** de Roxane Gay (non-ficțiune, Black Button Books), **Recuperarea. Ce urmează după dependență**, de Leslie Jamison (non-ficțiune, Editura Publica).

În cele din urmă, cu permisiunea dumneavoastră, nu pot pune punct materialului de față fără a enumera măcar și volumele apărute în colecția n'auto a editurii Nemira, colecție pe care am bucuria să o coordonez. Ele mi-au fost cele mai aproape cărți anul trecut, însă, din rațiuni evidente, le-am exclus din această retrospectivă. Așadar, în 2019 au apărut **Omulețul din perete și alte povestiri fantastice** (proză scurtă) de Marian Coman, **Fetiș** (proză scurtă) de Horea Sibișteanu, **Mila 23** (roman, debut în proză) de Dan Ivan, **Candido** (proză scurtă, debut în proză) de Doru Preda, **Varșava** (proză scurtă, debut în proză) de Ana Donțu și **Câteva feluri de a dispărea** (proză scurtă) de Flavius Ardelean.

Așa. Iar acum, zic să avem lecturi splendide și-n 2020. **SDC**

Antecronica unei apariții îndelung râvnite

DUMITRU UNGUREANU

ROCKIN' BY MYSELF

La sfârșit/ început de an, retrospectiva sau topul preferințelor într-un domeniu ori altul constituie obișnuință. Am decis să renunț la convenționala întreprindere din două motive.

Unul ar fi că, oricât de mult m-aș ține la curent cu noutățile, nu le pot cuprinde pe toate, în nici un subgen al „regului” de referință: rock. De pop nu e cazul să vorbesc, deși unele albume sunt prea izbutite pentru a le trece sub tăcere. Cât despre sfâșietorul blues... Dacă număr la repezeală, sunt cel puțin vreo 40 de titluri care așteaptă pe lista de audii momentul potrivit să-mi lovească intelectul precum zâmbetul de copil inima de bunic. Al doilea motiv este că scumpii mei cititori sunt

mult mai informați și mai pregătiți decât mine în zonele lor de interes muzical. Nu-i pot ofensa pretinzând că știu mai abtîr cum stă treaba; nici n-am intenția să rivalizez cu adevărate enciclopedii ale trupelor din toată lumea, mai numeroase azi decât oricând, însă și mai uniforme ca niciodată. Aproape că nu există categorie a rockului în care să nu găsești cel puțin zece-cincisprezece nume importante, cu mesajul livrat în același fel de ambalaj, încât confuzia consumatorului dedicat (altul

decât cel fanatic) este inevitabilă. Mă surprind uneori utilizând cuvinte identice în prezentarea unui disc sau a altuia de factură asemănătoare. Dincolo de inerenta oboșală „creativă”, repetiția poate desemna și lipsa diferențelor specifice într-o artă care, din fericire, nu și-a epuizat resursele. Tot ce-ți rămâne de făcut, în atare condiții, este să alcătuești o listă de opțiuni, cu speranța cât bobul de neghină pierdut prin sacul de grâu că poate-poate va trece neobservată imprecizia generată de indecizie (până la urmă un fals nevinovat). Și atunci, nu e mai cinstită renunțarea la „retrospectivă”?

Dar motivul adevărat pentru care nu comit banala panoramă este altul. Și poartă un nume supercunoscut: Pink Floyd. Nu pot amâna prilejul să-mi fac, iarăși, publică simpatia – ba chiar empatia! – pentru această grupare fără egal în lumea ultimei jumătăți de veac. Maniac ascultător nu-i sunt; dar nici o altă audiere nu-mi rezolvă problemele pe care le am cu mine însumi în cele mai neplăcute momente din viață. Dacă asta nu înseamnă *totul* în relația cu muzica, indiferent de genul preferat, atunci ce anume? O scurtă imersiune vizuală prin rafturile discotecii mele este edificatoare: doar la Zappa numărul titlurilor este mai mare; iar asta pentru că el a și editat (iar eu am

putut să cumpăr) mai multe. Însă edițiile diferite ale albumelor Pink Floyd certifică primul loc (na, că până la urmă, fără să vreau, am ajuns și la ierarhizare!) în colecția mea. Nu e motiv de mândrie; și dacă *floyditatea* nu mi-ar transmite atâtea, nici că aș insista...

Sfârșitul anului trecut a venit cu oferta de proporții umiltoare pentru bugetul grevat de rate, dobânzi și cheltuieli de criză: *The Later Years 1987-2019* (Rhino/Parlophone). Aproape tot ce s-a lucrat la Pink Floyd în perioada „fără Waters” este complet refăcut, remixat și restaurat, într-un pachet de 18 discuri: 5 CD, 6 Blu-Ray,

5 DVD, 2 LP de vinil, plus alte adăugiri drept cadou. Punctul de interes maxim îl reprezintă concertul de la Veneția, din 15 iulie 1989, editat oficial pentru prima oară. Este un fel de ironie: cel mai celebru concert Pink Floyd s-a petrecut la Pompeii, fără nici un plătit de bilet. Cel mai vizionat *show* a fost acesta din laguna venețiană. Transmiterea lui televizată, *via* satelit, a consemnat peste 100 de milioane de spectatori, inclusiv din țările blocului pe cale să devină ex-sovietic. Datorită „fraților” bulgari (se știe contextul), am fost și eu unul dintre ei. (Voi reveni.) **SDC**

MĂCELĂRIA LUI IOV
13, 14 IANUARIE
SALA TEATRU LA CUB

PRIMUL TEATRU NAȚIONAL DIN ROMÂNIA
FONDAT ÎN ANUL 1840

STAGIUNEA 179 (2019-2020)

TEATRUL NAȚIONAL IAȘI

SPECTACOLELE LUNII IANUARIE

MĂRTI, 7 IANUARIE // 19:30 // SALA UZINA CU TEATRU JOI, 9 IANUARIE // 19:30 // SALA UZINA CU TEATRU DESPĂRTITORUL	JOI, 23 IANUARIE // 19:00 // SALA MARE GAITELE
VINERI, 10 IANUARIE // 18:00 // SALA STUDIO TEOFIL VĂLCU GUNOIERUL	VINERI, 24 IANUARIE // 19:00 // SALA MARE DOSARELE SIBERIEI • TEATRUL NAȚIONAL „MIHAI EMINESCU” CHEȘNĂU
SĂMBĂTĂ, 11 IANUARIE // 19:00 // SALA MARE DUMINICĂ, 13 IANUARIE // 19:00 // SALA MARE GAITELE	SĂMBĂTĂ, 25 IANUARIE // 19:00 // SALA MARE CINE L-A TREZIT PE YORICK • TEATRUL NAȚIONAL „MIHAI EMINESCU” CHEȘNĂU
LUNI, 13 IANUARIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB MĂRTI, 14 IANUARIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB MĂCELĂRIA LUI IOV	DUMINICĂ, 26 IANUARIE // 19:00 // SALA MARE ACASĂ, ÎN MIEZUL VERII
JOI, 16 IANUARIE // 18:00 // SALA STUDIO TEOFIL VĂLCU MEMORIA APEI	LUNI, 27 IANUARIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB LECTURI³
VINERI, 17 IANUARIE // 18:00 // SALA STUDIO TEOFIL VĂLCU GUNOIERUL	LUNI, 27 IANUARIE // 19:00 // SALA MARE CHIRIȚA ÎN PROVINȚIE
VINERI, 17 IANUARIE // 19:00 // SALA TEATRU LA CUB DANSUL DELHI	MĂRTI, 28 IANUARIE // 19:00 // SALA MARE COLIVIA
SĂMBĂTĂ, 18 IANUARIE // 19:30 // SALA UZINA CU TEATRU DUMINICĂ, 19 IANUARIE // 19:30 // SALA UZINA CU TEATRU DESPĂRTITORUL	JOI, 30 IANUARIE // 18:00 // SALA STUDIO TEOFIL VĂLCU MARJORIE PRIME
LUNI, 20 IANUARIE // 19:30 // SALA UZINA CU TEATRU GABRIEL	VINERI, 31 IANUARIE // 18:00 // SALA STUDIO TEOFIL VĂLCU MEMORIA APEI
MĂRTI, 23 IANUARIE // 18:00 // SALA STUDIO TEOFIL VĂLCU MARJORIE PRIME	SĂMBĂTĂ, 1 FEBRUARIE // 19:00 // SALA MARE ACASĂ LA TATA
	DUMINICĂ, 2 FEBRUARIE // 19:00 // SALA MARE 8 FEMEI

Vănzări bilete la Agenția Teatrală: 0232 255 999 (PROGRAM: 12:00 – 17:00 – luni, marți, joi, vineri, sâmbătă, duminică / miercuri: închis)
Vănzări online www.teatrulnationaliasi.ro, www.entertix.ro, www.myticket.ro,
sau direct de la librăriile Cărturești sau punctele de informare de la Carrefour.

www.teatrulnationaliasi.ro facebook.com/TNIAI teatrulnationaliasi

50 de ani de Led Zeppelin

Încă din toamna lui 1968, Jimmy Page, Robert Plant, John Paul Jones și John Bonham știau că vor face istorie.

Când, pe 12 ianuarie 1969, o formație tânără și necunoscută scotea pe piață primul ei album, cu numele omonim, mare parte a contemporanilor au strâmbat din nas.

Cronicarii, mai ales, au fost

neiertători, într-o vreme în care cronicile muzicale contau foarte mult în ochii publicului. Cea mai importantă revistă muzicală a vremii, „Rolling Stone” părea să de teste cu adevărat formația. În

opinia lor, albumul proaspăt apărut era plin de „piese slabe și lipsite de imaginație”.

Chiar după ce formația a dat lovitură, la nivel comercial, cu acest prim album, foarte mulți au fost cei

care au fost de părere că este vorba despre „o senzație de sezon și doar atât”. În afară de lumea criticilor ostili, un muzician coleg de generație, bateristul Keith Moon de la The Who, le prezisese încă de la formare că „se vor prăbuși la pământ ca un balon de plumb”.

Se pare că tocmai această prezicere a lui Moon a fost cea care a dat numele trupei – Led Zeppelin. Numele a fost ales de chitaristul Jimmy Page, unicul rămas din cenușa fostei sale trupe, The Yardbirds.

După 50 de ani, încă este serbată legenda Led Zeppelin. Dar aniversarea a cinci decenii ale zepelinului de plumb nu este circumscrisă numai datei de 12 ianuarie, ea a putut fi serbată încă din august, anul trecut.

Asta fiindcă în august 1968 Yardbirds își dădea obștescul sfârșit, cu doar Jimmy Page pe post de supraviețuitor. În perioada imediat următoare, istoria hard-rockului s-a scris pe repede-înainte. „Întreaga mea viață s-a mișcat foarte repede în acel moment, exact ca într-un carusel. Pur și simplu știam în ce direcție să merg, instinctiv”, avea să-și amintească Page, într-un interviu din 2018.

În august 1968, Page era silit să găsească repede câțiva muzicieni cu care să se achite de câteva concerte scandinave deja antamate de Yardbirds.

O formație asamblată peste noapte care avea să descopere, încă de la prima repetiție împreună (într-o cămăruță în care au cântat *Train Kept A-Rollin'*) că între ei există o alchimie specială, unică.

Lucrurile au evoluat cu mare viteză. În septembrie 1968 concertau sub numele de The New Yardbirds. În octombrie deja înregistrau piese noi pentru un nou album la London's Olympic Studios, închiriate pentru suma de 1.782 lire, plătiți de Page. Un prim album înregistrat în numai 30 de ore, răsfiat de-a lungul a nouă zile. Pe 25 octombrie 1968 adevărata naștere publică, primul concert sub numele de Led Zeppelin la Universitatea Surrey, concert pus la cale de redutabilul lor manager, Peter Grant, care deja le negocia un turneu american. Trei luni mai târziu, primul album apare pe piață și schimbă paradigma hard rock.

„E greu de imaginat că cineva dintre cei care au plătit un bilet de șapte șilingi și șase pence pentru concertul de la universitate avea habar că va asista la un moment istoric. Erau, probabil, mult mai interesați de ce cunoștințe noi își vor face la acest prim bal al noului semestru. Dar membrii Led Zeppelin susțin că au știut chiar atunci că vor schimba lumea”, scrie revista „Classic Rock Magazine”.

„Dimensiunea inovației Led Zeppelin nu era ușor de recunoscut în epocă”, scriu astăzi, pocăiți, cei de la „Rolling Stone”. „Într-o eră a transcendențelor spirituale și ale poveștilor bravului Ulise, Zeppelin a transformat obsesia adolescenților legată de sex și rock & roll în ceva gigantic și efervescent, cu o bestialitate mitică. Misticismul oriental, plimbările prin Mordor și melodiile de aur pentru radio aveau să vină mai târziu. Aici era ceva mult mai pur: Zeppelin pe post de centrală electrică. Era heavy metal.”

Cincizeci de ani mai târziu, este limpede că cei patru au avut dreptate, iar criticii erei au greșit. Albumul *Led Zeppelin I* a rezistat testului timpului și a deschis o nouă cale în muzica rock. Zeppelin a intrat imediat în Top 10, în Anglia și SUA. „A deschis calea pentru nenumărate alte trupe, de la Black Sabbath la Deep Purple, care au renunțat la orice precauție comercială și au dat la maximum amplificatoarele. Rocul nu avea să mai fie la fel. Numai că trebuia să fie un prim exemplu care să facă așa ceva, iar acela a fost Led Zeppelin, cu primul album”, scrie „Classic Rock Magazine”. **SDC**

Lello, o cunoscută librărie centenară din Porto, Portugalia, a fost salvată grație lui Harry Potter. Fiindcă Lello este unul dintre locurile care au inspirat-o pe J.K. Rowling să scrie saga ce i-a adus gloria mondială, librăria a devenit un important reper turistic pentru fanii seriei *Harry Potter*. Direcțiunea a avut ideea de a multiplica evenimentele culturale organizate în incinta librăriei și de a cere vizitatorilor o taxă de intrare de cinci euro. Această idee s-a dovedit un succes și a salvat centenara librărie de la un faliment sigur, soartă care amenință multe alte librării independente. În Lello intră aproape 4.000 de vizitatori pe zi.

Europa în 25 de filme

Filmele care trebuie văzute, filme ce au definit un secol de cinema european, alese de criticii publicației britanice „The Observer”.

Este o listă de filme pe care criticii britanici le consideră importante, diverse, inovatoare, filme care, în opinia lor, sunt doar o mică imagine dintr-un „vast peisaj cinematografic”. „În era Brexit, pare și mai important să cunoști și să te simți parte a acestei bogate moșteniri a cinematografeiei europene, în toate straniile și minunatele ei manifestări”, scrie criticul Mark Kermode. „Deși istoricii sunt împărțiți atunci când vine vorba despre locul exact al nașterii cinematografului (Leeds, Paris sau New York sunt pomenite), Europa a fost întotdeauna o forță vitală în evoluția cinematografului, influență artistică chiar și atunci când a fost pusă în umbră de industrii puternice. Așa cum emigranții europeni au schimbat fața Hollywoodului, la fel mișcări stilistice precum expresionismul german, neorealismul italian sau noul val francez continuă să reverbereze în lumea globală a filmului”.

■ **Nosferatu** de F.W. Murnau (1922, Germania)
„O capodoperă a expresionismului german. Imaginea umbrei contelui vampir Orlock urcând scările pentru a-și înfige ghearele în inima victimei este unul dintre cele mai impresionante (și mai parodiabile) momente din istoria cinemaului.”

■ **Patimile Ioanei d'Arc** (foto sus) de Carl Theodor Dreyer (1928, Franța)
„Este chipul pe care toată lumea și-l amintește, chipul în plan apropiat al actriței franceze Maria Falconetti – o scenă care a rescris felul în care fețele actorilor pot fi prezentate și utilizate pe marele ecran.”

■ **Atalanta** de Jean Vigo (1934, Franța)

„Jean Vigo a făcut doar patru filme, iar singurul lui lungmetraj este o fermecătoare încercare de romantism modernist, ancorată în egală măsură în realism și în limbajul viselor.”

■ **I vitelloni** de Federico Fellini (1953, Italia)

„Tandru și neiertător cu contradicțiile masculinității italiene, *I vitelloni* a exercitat o influență majoră asupra tânărului Martin Scorsese. Secvența «plecării de acasă» de la sfârșitul filmului este unul dintre cele mai poetice momente din opera lui Fellini.”

■ **Omul care ucide** de Michael Powell (1960, Anglia)

„O poveste cu morală despre relația nesănătoasă dintre voyerism și violență, psihotrillerul lui Powell este un film periculos despre pericolul de a vedea filme.”

■ **Rocco și frații săi** de Luchino Visconti (1960, Italia)

„Preocuparea pentru clase a lui Visconti, un membru al partidului comunist născut în sânul unei familii nobile milaneze, are sens, iar acest film este opera lui cea mai directă emoțional.”

■ **Persona** de Ingmar Bergman (1966, Suedia)

„La jumătate de secol după premieră, acest film rămâne un obiect de fascinație și discuții printre teoreticienii celei de a șaptea arte.”

■ **Margarete** de Věra Chytilová (1966, Cehoslovacia)

„Această minune veselă și anarhică a noului val ceh este în același timp un afront adus tristei eficiențe a colectivismului, dar și

o malițioasă demontare a structurilor sociale.”

■ **Teama mănâncă sufletul** de Rainer Werner Fassbinder (1973, Germania de Vest)

„Un portret al unei iubiri aproape imposibile ce denotă caracteristicile stilului lui Fassbinder, cu personaje «marinate» în dezamăgire și bigotism.”

■ **Céline și Julie se plimbă cu barca** de Jacques Rivette (1974, Franța)

„Bazat pe două povestiri de Henry James, este un amestec delirant de feminism din era hippy, misticism de doi bani, comedie, dar și contemplare serioasă a misterelelor cinemaului.”

■ **Enigma lui Kaspar Hauser** de Werner Herzog (1974, Germania de Vest)

„Una dintre operele cele mai atmosferice ale lui Herzog.”

■ **Travolti da un insolito destino**

nell'azzurro mare d'agosto de Lina Wertmüller (1974, Italia)

„Rareori a fost un film mai compromis de un remake ca această satiră socială plină de idei și arsă de soare.”

■ **Jeanne Dielman, Strada Comerțului 23, cod 1080, Bruxelles** de Chantal Akerman (1975, Belgia/Franța)

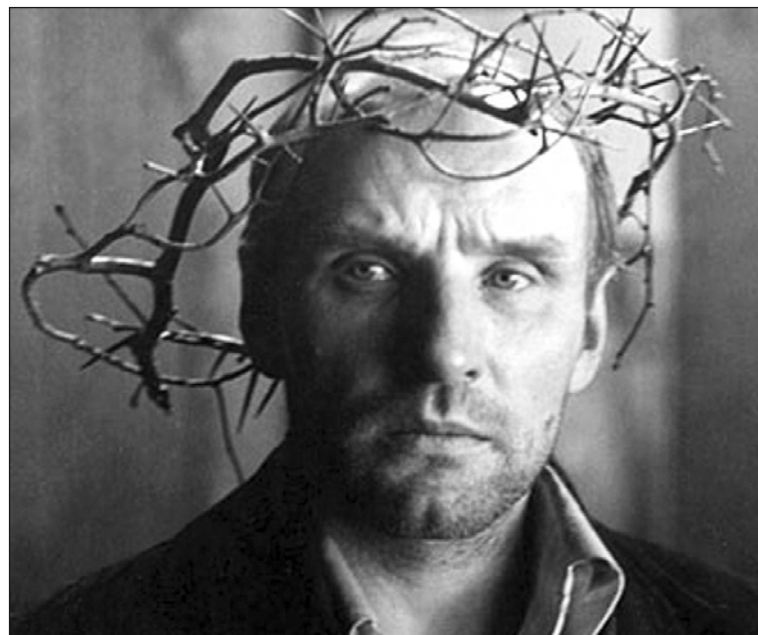
„Un răspuns hipnotic de peste trei ore la corvoada sufocantă a vieții casnice.”

■ **O Thiasos** de Theo Angelopoulos (1975, Grecia)

„O operă substanțială, atât în durata ei, cât și în gama extinsă de teme sociopolitice. Unul dintre cele mai importante filme ale cinematografeiei elene.”

■ **L'albero degli zoccoli** de Ermanno Olmi (1978, Italia)

„Epoee recompensată cu Palme d'Or despre viața grea din Lombardia secolului al XIX-lea ce

folosește actori neprofesioniști vorbind în dialect și care ne atrage într-o lume dură și neiertătoare de nașteri, nunți, morți, religie și feudalism, de compasiune și măcel.”

■ **Călăuza** (foto jos) de Andrei Tarkovsky (1979, URSS)

„Poate filmul cel mai liniar narativ al cineastului rus, *Călăuza* este, probabil, și cel mai dens ca atmosferă și idei filosofice.”

■ **Kobieta samotna** de Agnieszka Holland (1981, Polonia)

„Un portret în tușe groase al austerității și supraviețuirii în timpul comunismului. Un film realizat înainte de impunerea legii marțiale în Polonia și interzis imediat după.”

■ **Beau travail** de Claire Denis (1999, Franța)

„O capodoperă ce arată talentul lui Denis pentru narațiunea vizuală.”

■ **Cântece de la etajul II** de Roy Andersson (2000, Suedia)

„O colecție de imagini suprarealiste lugubru-amuzantă ce se concentrează asupra momentului în care banalul se prăbușește în bizar.”

■ **A ma soeur!** de Catherine Breillat (2001, Franța)

„O provocare la adresa mitologiilor despre virginitate și romantism promovate de istoria cinemaului.”

■ **Vorbește cu ea** de Pedro Almodóvar (2002, Spania)

„Specialiștii nu se pot pune de acord asupra celui mai bun film al lui Almodóvar, dar pentru criticul de față acest film este opera lui cea mai completă.”

■ **Departé** de Nuri Bilge Ceylan (2002, Turcia)

„Melancolic și filosofic, dar și de un comic acid, este o disecție plină de compasiune a problemelor bărbatului și a tensiunilor de clasă, dar și o scrisoare de dragoste dulce-amară pentru Istanbul.”

■ **4 luni, 3 săptămâni și 2 zile** de Cristian Mungiu (2007, România)

„Poate fi considerat filmul arhetipal pentru noul val românesc. Auster, naturalist și captivant ca un thriller.”

■ **Gașca de fete** de Céline Sciamma (2014, Franța)

„Al treilea capitol al trilogiei accidentale «a tinereții», o poveste excelentă despre tinerele ce trăiesc în suburbia pariziană.”

■ **Despre trup și suflet** de Ildikó Enyedi (2017, Ungaria)

„Premiul cel mare la Berlină pentru această poveste de dragoste ciudată și dezorientantă, plină de scene de frumusețe și oroare, fericire și tristețe, viață și moarte, juxtapuse cu o dexteritate poetică ce este atât dezarmantă, cât și hipnotizantă.” **SDC**

1999, anul filmelor care pun realitatea la îndoială

Matrix, *Fight Club*, *Eyes Wide Shut* și *Al șaselea simț* au împlinit 20 de ani. Două decenii de la un an cinematografic excepțional. Punctul comun al acestor filme?, se întreabă revista „Slate”. Lansate în 1999, aceste filme de neuitat, cu scenarii straniu de similare, vorbesc despre aparențe înșelătoare.

„A fost un an abundent în filme a căror narațiune te păcălește: ele par a vorbi despre un lucru, dar, în cele din urmă, vorbesc despre altceva”, explică jurnalistul Rafik Djoumi, specialist în Hollywood. „*Al șaselea simț* a fost conceput și răsturnat pur și simplu în scena finală pentru a putea fi revăzut cu această nouă informație, care schimbă complet intriga. *Fight Club* funcționează și el pe baza unui *twist*. *Matrix* ne spune că nimic din ce vedem nu este real.

Iar *Eyes Wide Shut* este ultimul film al unui cineast major (Stanley Kubrick) care ne avertizează să ne temem de propriile fantasme.”

Toate aceste filme mai au în comun și personaje centrale care sunt silite să își schimbe felul de a vedea și înțelege realitatea. De ce s-au concentrat astfel de subiecte în anul 1999? Linda Belhadj, critic de cinema și autoarea unui volum despre thrillerul erotic, încearcă o explicație: „În SUA,

anii '90 au fost anii deziluziei, a fost sfârșitul petrecerii. În această perioadă s-au produs numeroase thrillere paranoice (precum *Dosarul Pelican*, *Puterea*, *Inamicul statului* etc.) care vorbeau despre alienarea urbană și despre sfidarea autorității. Societatea americană a mai fost, de asemenea, foarte zguduită de afacerea O.J. Simpson, apoi de acuzațiile de viol aduse de Juanita Broaddrick președintelui Clinton. Astăzi uităm că anii Clinton au fost o mare

dezamăgire pentru democrați”.

În acest climat politic, Linda Belhadj spune că Hollywood-ul a revenit cumva la „regizorii-regi care au o viziune de autor, odată cu întoarcerea lui Kubrick și apariția explozivă a fraților Wachowski. Filmele lor au venit să deranjeze ca și cum, alături de frica de anul 2000, a apărut o nevoie și mai explicită de a exprima sentimentul de paranoia”.

De asemenea, o mare schimbare în epocă a fost „sosirea masivă a internetului”, amintește Rafik Djoumi. „Odată cu el s-a răspândit și ideea că felul în care ne reprezentăm societatea nu se mai poate limita numai la planul fizic. Căci internetul este o reprezentare a lumii despre care știm că ea este doar o reprezentare. Publicul din 1999 a devenit foarte sensibil la această temă.” **SDC**

Vulpea în umbra șoricelului

Iar cele șase mari studiouri de la Hollywood au rămas doar cinci după ce conglomeratul Disney a înghițit 20th Century Fox. O achiziție ce sperie multă lume.

E oficial: The Walt Disney Company a intrat efectiv în posesia legendarelor studiouri 20th Century Fox și a întregului patrimoniu aferent.

Pentru a pune mâna pe Fox, studiourile lui Mickey Mouse au făcut o ofertă mult mai mare decât cea a concurenților, conglomeratul ComCast: 71,3 miliarde de dolari, o sumă enormă. O afacere atât de mare, încât a fost nevoie și de permisiunea guvernului american, atent la orice posibilă încălcare a legislației antitrust.

Practic, studiourile Disney sunt stăpâne peste tot ce înseamnă patrimoniul 20th Century Fox, Fox Searchlight, pe ce înseamnă rețelele TV FX, National Geographic, Sky, Star India și cea mai mare parte a serviciului de streaming Hulu.

În materie de branduri și francize, după ce Disney a pus mâna pe Pixar, Marvel și Lucasfilm, acum deține drepturile de autor asupra seriilor *Familia Simpson*, *Family Guy*, *MASH*, *Dosarele X*, asupra seriilor *Alien*, *Predator*, *X-Men*, *Die Hard*, *Planeta maimuțelor*, *Ice Age* etc. *Avatar* și *Titanic* vor continua să producă bani pentru Disney. Disney va câștiga de acum înainte 40 la sută din întregul box-office american.

Această preluare provoacă spaimă. Nu numai celor 4.000 de angajați Fox care își vor pierde slujbele cât de curând, ci întregii industriei de entertainment și media americane.

Odată cu această achiziție „am intrat în era giganților media”, apreciază o analiză a revistei „Variety”. O mișcare tectonică ce

îndreaptă mai mult Hollywoodul spre Silicon Valley, unde jucătorii digitali precum Netflix au schimbat felul tradițional în care se fac banii din divertisment. Viitoarele ținte Disney sunt, astfel, Netflix și Amazon, iar o bătălie demnă de finalul *Urzelii tronurilor* se poartă pe tărâmul streamingului, începută imediat ce Disney a lansat propria platformă, Disney+. Este o încleștare a titanilor, numai că Disney a căpătat o putere uriașă și are buzunare suficient de adânci (și, prin catalogul Fox alături de celelalte cataloage un imens rezervor de filme și seriale) pentru a susține un război de lungă durată. Vor reuși Netflix și Amazon să facă față acestei bătălii?

„Este un lucru foarte rău pentru public și profund anticompetitiv”, spune Tom Rothman, șef al studiourilor Sony Pictures și fost șef la Fox. „Consumatorii sunt cei

ce vor suferi în cele din urmă, va urma o imensă lipsă de originalitate. Aceasta este cea mai mare amenințare cu care are de-a face industria cinematografică.”

Pe de altă parte, Alan Horn, președintele Walt Disney Studios, se străduie să combată temerea că un întreg șir de francize populare vor fi „disneyificate”, în cel mai rău sens al acestui cuvânt. „Prin Fox, ne vom putea permite să facem filme pe care altfel nu ni le-am fi permis sub stindardul Disney. N-am fi putut face *Bohemian Rhapsody*, n-am fi putut face *Argo*, în care personajele fumează și spun «fuck». Sunt lucruri pe care ca Disney nu le puteam face”, spune Horn.

Dincolo de aceste asigurări, pe care mulți vor să le vadă întâi puse în practică pentru a le crede, rămâne faptul că Disney deține acum, mai mult ca niciodată, o

putere imensă asupra media și asupra industriei divertismentului. O putere pe care, afirmă multă lume, nu va ezita să o folosească discreționar.

Pe 3 noiembrie 2017, Disney a interzis accesul ziarului „Los Angeles Times” la premierele pentru presă ca pedeapsă după ce cunoscutul cotidian a dezvăluit anumite practici comerciale dubioase practicate de Disney. Restul mass-media din SUA s-a solidarizat imediat cu „Los Angeles Times”, iar Disney a trebuit să de înapoi, dar asta a arătat felul în care va dori să reacționeze gigantul lui Mickey Mouse.

„Am observat un tipar comportamental în ceea ce privește Disney. Cu cât va avea mai multă putere, cu atât mai mult nu va ezita să o folosească”, spune un ziarist specializat în industria divertismentului, citat de BuzzFeed.

„Este foarte îngrijorător comportamentul acestui conglomerat multinațional, care ne-a dovedit până unde este pregătit să meargă împotriva celor care nu se aliniază la linia companiei. Este cu atât mai îngrijorător cu cât controlează o parte atât de mare din entertainment”, spune Jason Bailey, editorul Flavorwire. **SDC**

Notre-Dame, muză pentru poeți, prizonieră a lui Victor Hugo

În afară de romanul lui Hugo, adaptat de zece ori la cinema și de cinci ori la TV, legendara catedrală nu a încetat să inspire poeții, muzicienii și chiar creatorii de jocuri video.

În literatură, catedrala Notre-Dame a inspirat texte lui Gérard de Nerval, lui Paul Claudel și lui Louis Aragon. L-a impresionat profund pe Marcel Proust, dar și pe Sigmund Freud, care recunoștea că atunci când a văzut-o prima oară, în 1885, a resimțit o „senzație pe care n-o mai avusesem niciodată”, ceea ce l-a făcut să revină în fiecare după-amiază pentru a o contempla. Iar Proust, impresionat de arhitectura religioasă gotică, a scris în 1904 un articol pentru ziarul „Le Figaro” al cărui titlu, *Moartea catedralelor*, are astăzi o rezonanță dureroasă. Proust nu deplângea însă o distrugere a catedralelor, ci își exprima reticențele – dacă nu opoziția – față de planurile statului de a transforma catedrale precum Notre-Dame în „muzee sau săli de concert”.

Pe marele ecrane, Notre-Dame s-a bucurat de o uriașă carieră care a fost majoritar hollywoodiană, prizonieră a unui rol scris pentru ea de Victor Hugo, așa cum subliniază „Le Monde”. Catedrala a fost eroina a nenumărate adaptări ale romanului lui Hugo, începând din 1905, când Alice

Guy-Blaché realiza scurtmetrajul *La Esmeralda* și până astăzi, când Netflix comandă un nou *Notre-Dame de Paris*, în care Quasimodo va fi jucat de Idris Elba.

Aceste adaptări reprezintă cea mai mare parte a aparițiilor catedralei în film. În restul, Notre-Dame a fost, de obicei, folosită ca element de decor pentru iubirile sau peripețiile unor expatriați de peste ocean, de la Gene Kelly și Cary Grant la Owen Wilson.

„Le Monde” remarcă faptul că Notre-Dame i-a inspirat mai mult pe cineștii hollywoodieni decât pe cei francezi, care au adus-o pe ecran doar „din necesitate”, precum Sacha Guitry în *Si Paris nous était conté* (1956), sau René Clément, în *Arde Parisul?* (1966)

Cei mai mulți sunt de părere că „cea mai senzațională” utilizare a catedralei poate fi văzută în filmul *Cocoșatul de la Notre-Dame* din 1939, cu Maureen O’Hara în rolul Esmeraldei și cu Charles Laughton în cel al lui Quasimodo. Fără a uita însă animația Disney...

În același timp, pe micul ecran, spune „The Guardian”, Notre-Dame a avut altă „funcție: să

te sperie de moarte”. La început, a fost decor de comedie pentru o versiune Muppets a romanului lui Hugo. Apoi însă, comedia a virat spre oroare gotică, chiar și într-un episod din *Familia Simpson* în care Homer, trecând pe lângă Notre-Dame și admirând garguii, cugetă: „E de pe vremea când religia încă știa cum să te sperie de să nu știi ce-i cu tine”.

Muzica a fost și ea parte din existența catedralei încă de la fundarea ei, numeroase articole amintind astăzi câțiva dintre primii compozitori europeni, autori de muzică liturgică, precum Léonin și Pérotin, membri ai unui grup cunoscut sub numele de „școala de la Notre Dame”. Prezența pe scene a catedralei este legată și ea de romanul lui Hugo, care i-a inspirat lui Louise Bertin o operă în patru acte, *La Esmeralda*, urmată de alte opere romantice ce s-au bucurat de diverse versiuni scenice.

În primele zile de după incendiul de luni, s-a spus că autorii jocului *Assassin’s Creed Unity* ar putea da o mână de ajutor în reconstrucția monumentului. Asta

fiindcă Notre-Dame nu este doar o piesă de decor în joc, ci poate fi explorată în detaliu. Firma Ubisoft Montréal, realizatoarea jocului (care a donat 500.000 de dolari pentru reconstrucție și lasă jocul să fie descărcat gratuit, vreme de o săptămână) nu a cruțat nici un

efort pentru a reproduce virtual catedrala. Munca la această replică digitală a durat doi ani, iar astăzi, spun mulți, modelizările 3D realizate de artiștii digitali ar putea furniza o documentare prețioasă celor care vor reface legendarul monument. **SDC**

Un incendiu care inflamează librăriile

Efectul incendiului în librării: romanul *Notre-Dame de Paris* al lui Victor Hugo a urcat brusc în top 10 al vânzărilor de carte de pe platforma Amazon France. Miercuri dimineața, diverse ediții ale romanului din 1831 ocupau locurile 1, 3, 5, 7 și 8 în topul de vânzări Amazon, în vreme ce o istorie a catedralei se clasa pe locul al 6-lea. „The Guardian” comentează că, astfel, se confirmă o tendință franceză de a căuta liniștea în literatură în vremuri de tulburări naționale. Astfel, după atacurile teroriste din Franța din noiembrie 2015, cea mai bine (și mai rapid) vândută carte a fost *A Moveable Feast*, volumul de memorii în care Hemingway vorbea despre vremurile petrecute în barurile și cafenelele pariziene. **SDC**

Cernobîl: un serial ce radiază succes și enervează Moscova

Cel mai popular serial din lume în mai 2019 nu a fost un fantasy, ci o sinistră reconstituire istorică a unuia dintre cele mai dramatice evenimente ale sfârșitului ultimului secol: accidentul nuclear de la Cernobîl. O reconstituire a cărei priză la publicul consumator de drame în streaming îi dă un aer de fenomen.

În măsura în care o notă pe imdb.com este un indicator realist al succesului și al calității unui serial, atunci *Cernobîl* este cel mai popular serial, cel puțin în opinia utilizatorilor site-ului: *Cernobîl* s-a clasat în fruntea clasamentului serialelor, cu nota 9,6 din 10. Este peste seriale extrem de populare precum *Breaking Bad* (locul 5, cu 9,4) și *Urzeala tronurilor* (locul 6, cu 9,3).

Pentru cei care nu știu exact despre ce vorbim, *Cernobîl* este o miniserie în cinci părți, produsă de posturile HBO și Sky UK, care repovestește, sobru și documentat, evenimentele petrecute la Cernobîl, în Ucraina sovietică, în aprilie 1986, când s-a produs cel

mai mare dezastru nuclear din istorie. Este un serial realizat de Johan Renck (ce a lucrat și la *Breaking Bad*) și a fost scris și creat de către Craig Mazin, un scenarist cunoscut până acum mai ales pentru munca la comedii hollywoodiene, cum ar fi seriile *Scary Movie* și *Marea Mahmureală*. Lansat pe 6 mai, serialul a avut un succes fulgerător.

Unul dintre motivele acestei reușite este că Mazin, din postura de *showrunner*, a optat pentru o realizare extrem de documentată și, în ciuda a ceea ce se obișnuiește la Hollywood, a avut o abordare anti-spectaculoasă a reconstituirii

evenimentelor reale. Ceea ce, pare-se, a făcut ca *Cernobîl*, serialul, să devină mult mai terifiant.

Asta s-a datorat interesului lui Mazin pentru ceea ce s-a întâmplat în 1986 și documentării ample, ce a presupus și o vizită la locul tragediei. El spune că a fost intrigat atunci când și-a dat seama că nu știe „de ce” a explodat reactorul de la Cernobîl. „Am început prin a citi despre toate acestea dintr-o simplă curiozitate intelectuală, dar am descoperit că, dincolo de povestea exploziei, care este fascinantă, mult mai interesante sunt incredibile povești ale celor care au trăit-o, care

au suferit și s-au sacrificat. E ca și cum am descoperit un război despre care oamenii nu vorbiseră încă și am devenit obsedați de el”, a declarat Mazin.

Abordarea realistă a seriei – turnată, printre altele, în Lituania, la Kiev și într-o fostă centrală nucleară scoasă din uz – i-a atras laude, inclusiv din partea unor jurnaliști ruși. Sunt multe articole pe internet care pun în oglindă evenimentele reale și cele prezentate pe HBO, iar verdictul este că *Cernobîl*, serialul, nu se depărtează prea mult de realitatea istorică. Numai cât trebuie pentru a face să reverbereze o dramă din vremea Războiului Rece în mintea publicului de astăzi.

Fiindcă, evident, premeditat sau nu, *Cernobîl* este și un comentariu al unor probleme și preocupări actuale. „Trăim pe o planetă ce se află sub o amenințare continuă, oamenii de știință de avertizează constant, la fel cum avertizau în anii '70 cu privire la reactoarele nucleare din Uniunea Sovietică”, spune Mazin. „Guvernele aleg să îi asculte sau nu, oamenii de rând aleg să îi asculte sau nu. Dar adevărului, planetei, termometrului, nu le pasă. Aceasta este problema cu care ne confruntăm. Încercăm să fim superiori faptelor, dar nu suntem.”

Iar succesul lui *Cernobîl* pare că a atins o coardă sensibilă în țara lui Putin. Faptul că seria este rezultatul unei inițiative a unui post occidental, unul american, a produs mare iritare în anumite medii rusești, care sunt în acord cu actuala conducere de la Kremlin. Cotidianul „Moscow Times” spune că, în Rusia, toată lumea vorbește despre *Cernobîl*. Nu neapărat de bine. Ziarul „Komsomolskaya Pravda” este convins că în spatele seriei HBO stau interesele concurenților străini ai Rosatom, societatea de stat care controlează sectorul nuclear rus. Alte publicații și posturi ruse merg pe ideea că „seria este caricaturală și deloc veridică”, plină de inexactități și de minciuni, evident. Postul NTV, într-un elan patriotic, a anunțat că va produce propriul serial despre tragedia de la Cernobîl, care va porni de la ideea că întregul incident a fost, de fapt, un sabotaj făcut de un agent CIA.

„În loc să aducă un omagiu celor care au sacrificat totul în vremea dezastrului, Moscova ne va oferi un thriller bazat pe o teorie conspiraționistă în care un ofițer KGB încearcă să dejoace planurile spionilor americani”, comentează „Moscow News”. „Faptul că un post american și nu rusesc a spus povestea propriilor noștri eroi este un motiv de rușine pe care presa pro-Kremlin nu poate să o uite.” SDC

Paginile 11-15, realizate de DRAGOȘ COJOCARU

Ce cărți sunt „de nefilmate”?

Sunt cărți care nu pot fi transpuse în film? Sau totul e doar o chestiune de timp și bani? Asta e întrebarea pe care și-o pune „The Guardian” la anunțul că Netflix va adapta seria BD *Sandman* a lui Neil Gaiman sub forma unui serial TV. După aproape trei decenii de încercări eșuate de adaptare, *Sandman* a fost considerat „de nefilmat”. La fel ca un roman de Gabriel García Márquez (*Un veac de singurătate*), și el în șantier la Netflix. Ce mai înseamnă, de fapt, „de nefilmat”?, se întreabă „The Guardian”.

■ „Am încercat și n-am reușit” – o scuză pentru nenumărate filme care sunt în continuare prizoniere în faza de dezvoltare: *Paradisul pierdut*, după John Milton, sau *Blood Meridian*, după Cormac McCarthy.

■ „Am încercat și a ieșit prost” – exemplul cel mai bun este filmul extrem de prost primit de public și de critică bazat pe seria *Dark*

Towera lui Stephen King. Sau *Atlas Shrugged*, bazat pe cartea lui Ayn Rand, care, după o prima parte dezastruoasă, a fost continuat cu alte două părți pe care chiar nimeni nu avea chef să le vadă.

■ „Nu ne permitem financiar” – unele adaptări necesită bugete uriașe pe care producătorii nu sunt dispuși să le investească. *Stăpânul inelelor* a fost făcut abia când tehnologia a fost suficient de ieftină pentru a realiza viziunea lui Tolkien, dar chiar și așa a înghițit un buget uriaș. De asemenea, despre *Sandman* se spune că va fi cel mai scump serial pe care îl vor produce studiourile DC Comics.

■ „Nu este comercial” – Asta înseamnă, în cazul pieței americane, că filmul este într-o altă limbă și trebuie subtitrat. Este o problemă care a împiedicat ani de zile adaptarea cărții *Un veac de singurătate*. Gabriel García Márquez a insistat ani de zile că un eventual film trebuie

neapărat vorbit în spaniolă. Netflix s-a conformat pentru că știe că trăim într-o eră în care până și americanii pot citi subtitlurile.

■ „Am încercat și ne-a ieșit” – nu sunt multe cazuri dar există reușite notabile: *Cloud Atlas*, adaptarea surorilor Wachowski a cărții lui David Mitchell, filmul lui Paul Thomas Anderson bazat pe romanul *Inherent Vice* a lui Thomas Pynchon sau recentul serial *Catch-22*, bazat pe cartea lui Joseph Heller.

Sau poate, spune „The Guardian”, am ajuns în era în care „de nefilmat” a ajuns să se refere doar la cărți „de necitit”, etichetă pe care mulți se grăbesc să o aplice unor romane semnate de Joyce sau Virginia Woolf, de Pynchon sau David Foster Wallace. Ori poate că totul este o chestiune de răbdare, până când și aceste cărți vor fi transpuse pe micile sau marile ecrane. SDC

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4,
CP 266, tel.: 0232/ 214.100, 0232/ 214111,
fax: 0232/ 214111

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjunct: Radu Cucuteanu

DTP: Adina Arnăutu

Rubrici permanente: Bobi (Fără Zahăr),
Mădălina Cocea, Dragoș Cojocaru,
Andrei Crăciun, Florin Ghețau,
Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu,
George Onofrei

Carte: Doris Mironescu, Eli Bădică,
Marius Miheț, Cristian Teodorescu,
Bogdan-Alexandru Stănescu, Alina
Purcaru, Cătălin Constantinescu,
Ioan-Alexandru Tofan, Dana Pîrvan

Muzică: Dumitru Ungureanu

Film: Iulia Blaga

Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură: Lucian Amarii (Jup)

Grafică: Ion Barbu

Actualitate: Cătălin Hopulele

Publicitate: tel. 0232/ 252294

Distribuție: Mihai Sârbu, tel. 0232/ 271333,
Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarife de abonament: 45 lei pentru 5 luni;
91 lei pentru 6 luni; 182 lei pentru 12 luni.
Prețurile includ și tarifele poștale.

„Suplimentul de cultură”
este tipărit cu sprijinul
Adevărul Holding

Listele „cele mai”

Dacă ar exista persoane care nu prea țin cont de rotațiile pământului în jurul soarelui, tot nu ar reuși să ignore faptul că trece încă un an, din cauza unui fenomen care invariabil apare în luna decembrie: listele cu „cele mai”.

Trecerea spre 2020 a fost un motiv dublu de bucurie pentru unii alcătuitoari de liste, pentru că au considerat că au ocazia să ierarhizeze nu doar 365 de zile, ci un deceniu întreg – chit că deceniul la care se referă mai continuă și anul acesta, din 2021 intrând într-o nouă decadă. Există persoane și site-uri care au reușit să pună ordine, de exemplu, toate melodiile sau cărțile din ultimii zece ani și să afle care a fost „cea mai bună a deceniului”.

Corecte sau nu, utile sau nu, listele de final de an au intrat în obișnuința de consum și parcă nimeni nu își poate începe bine anul dacă nu știe care este culoarea

anului (albastru) sau cele mai căutate cuvinte ale anului (eMag black friday).

Personalități precum Barack Obama sau Bill Gates și-au făcut un obicei din a lansa propriile liste la final de an și sunt așteptate cu o nerăbdare la fel de mare ca listele de la „New York Times” sau „The Guardian”. Bill Gates a ales *O căsnicie americană*, de Tayari Jones, carte apărută în România la Editura Polirom. Obama, pe lângă lista de cărți, a prezentat

și muzica, filmele și seriile preferate din anul 2019, dar fiecare e destul de lungă și organizată alfabetic, nu după o ierarhie.

Dacă de obicei listele cuprind produse mai degrabă cunoscute publicului, unii critici văd în aceste compilații o ocazie bună să îndrepte audiența spre nume mai puțin familiare. De exemplu, o listă cu cele mai bune producții TV ale anului trecut publicată în „Wall Street Journal” pune pe primul loc serialul *Das Boot* (disponibil doar

pe o platformă de streaming americană, Hulu), pe al doilea documentarul *For Sama* (documentar TV despre experiența feminină a războiului din Siria) și pe al treilea serialul BBC *Gentleman Jack*. Nici unul din cele trei nu se regăsește în vreun top al audienței din 2019.

Chiar dacă sunt produse complet independent, uneori listele anului se combină într-o poveste coerentă a ultimilor 12 luni. De exemplu, personalitatea anului

MĂDĂLINA COCEA

DE VEGHE-N LANUL DE CULTURĂ

aleasă de revista „Time” a fost Greta Thunberg, adolescenta suedeză care din prima linie a activismului de climă. Cuvântul anului ales de Dicționarul Cambridge este *upcycling*, ce descrie procesul de reciclare al produselor vechi prin transformarea lor în obiecte noi. Dicționarul Oxford a ales pentru 2019 expresia „urgență climatică”, în primul rând din cauza interesului crescut în jurul acestui concept.

De cele mai multe ori, însă, listele sunt doar o modalitate de a face o pauză de la fluxul cotidian de știri și a zâmbi. Cel mai enervant cuvânt din marketing al anului a fost „brandformanță”, un amestec între „brand” și „performanță” pentru cei care au nevoie să economisească o pauză de respirație. Cea mai ciudată cercetare a anului a fost modalitatea perfectă de a transporta un pahar de cafea astfel încât să nu se verse nici un strop (răspunsul este: mergând încet, înapoi). S-a alcătuit și o listă celor mai frumoși copaci din Europa, iar câștigător a fost un migdal bătrân de 135 de ani din fața unei biserici din Pécs, Ungaria. Am alăturat și fotografia, ca să nu fie nevoie să credeți lista pe cuvânt. **SDC**

Bombberman

Când eram mic și nu începusem să studiez limba engleză, eram ferm convins că porecla asta vine de la o rasă de câini, datorită asocierii mintale cu dobermanul lui George Maidaniuc, care mă lătra cu poftă ori de câte ori mergeam spre Casa Pionierilor.

Unde mai pui că omul astfel poreclit se îmbrăca des în negru, ca

dobermanul, fiind unul dintre rockerii din cartierul Olinescu, Dorohoi, România.

În realitate, Laur era cel mai cunoscut manufacturier de petarde al orașului. Oricât s-ar fi chinat altcineva să nimerească proporțiile de bronz de aluminiu și miniu de plumb și oricât de strâns le-ar fi ambalat în banda izolatoare, nu reușea să obțină sunetul asurzitor și cu atât mai puțin flama aia fascinantă marca Bombberman. Bine, este foarte posibil ca eu să fi fost impresionat de toate acestea din cauza vârstei crude, la fel cum și deluțul din

BOBI

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, FĂRĂ ZAHĂR VĂ RĂSPUNDE

fața blocului unde locuiesc părinții mei, azi un dâmboc irelevant, părea cândva Kilimanjaro. Despre astea și multe alte condimente ale copilăriei m-am trezit vorbind cu frate-meu în dimineața lui 1 ianuarie 2019, după revelionul petrecut cu părinții.

Oare după atâția ani petarda lui Laur mai are același impact?

Norocul nostru a fost că Bombberman locuia tot acolo, chiar dacă asculta acum doar balade rock pentru chelioși cu burtă. S-a bucurat să ne vadă și nu-i venea să creadă că cineva, după atâția ani de pocnitori chinezești, venea să-i ceară o petardă artizanală. Cu lacrimi în ochi s-a suit pe un taburet în debara și, dintr-un raft uitat de vreme, a scos o sacoșă din velur, dându-ne și neceruta explicație: *în plastic ar fi făcut condens, uăi băieți!*

Asistam la un ritual aproape funerar. Laur făcea mișcări lente, lungi și teatrale și era evident că astfel își lua adio de la o parte a trecutului său, iar eu și frate-meu eram acolo doar pentru a-i da

pretextul. Atât de prost juca, încât mă simțeam ca pe platoul de filmare pe care Sergiu Nicolaescu, dacă ar mai fi fost printre voi, ar fi turnat *Ultima Petardă*. Nu era despre noi și Bombberman, era despre el și el. Era despre el și întreaga Chină care l-a scos din piață ca din viață.

Cred că avea în jur de un kilogram produsul finit. Părea o mică bombă atomică. O minge de handbal a zeilor războiului din toate mitologiile lumii. Se contura mai degrabă un atac terorist decât o distracție cu miros de copilărie. *Uitați-vă bine la ea. Bombberman a fost doar unul pe Dorohoi!* Părea genul ăla de moment în care cineva se detonează singur, deși știam că nu e așa, fiindcă nu pusese pietre, era o petardă oarbă. În rest, anul a decurs normal. **SDC**